लेखपद्धति.

૫૯૬૧

नमोदेवी सरस्वती.

મૂલ્ય રૂ. ૦-૪-૦

પોસ્ટેજ માફ.

लेख पद्धति

જીવાભાઈ દાદાભાઈ પટેલે
પોતાના શિષ્યો માટે
લખેલી.

તે

છપાવી પ્રકટ કરનાર
શંકરભાઈ ગબાભાઈ માસ્તર
(હાલ નોકરીનું રાજીનામું આપેલું છે)
પીપલાવ–તાલુકો બોરસદ–જીલ્લો ખેડા.

અમદાવાદ
ધીકાંટે "વિજય પ્રવર્ત્તક" પ્રેસ.

સંવત ૧૯૪૯.   સને ૧૮૯૨.

મૂલ્ય રૂ. ૦—૪—૦ પોષ્ટેજ માફ.

અનુક્રમણિકા.

शिक्षकने सुचना.

ગ્રંથના ઉદ્ભવનું કારણ:-મેં લાંબી મુદત મેહેતાજીની નોકરી કરેલીછે, અને એ દરમિયાન પાંચમા અને છઠ્ઠા ધોરણના છોકરાઓને કાગળો-ખતપત્રો-રીપોર્ટો-ને નામું શીખવવાનાં સાધન વગર મોટી મુશીબત વેઠેલીછે. હાલની લેખાવળી એ બાબતમાં નિરૂપયોગી થઈ પડી છે; પરીક્ષકો પણ તે ઉપર આધાર રાખતા નથી. ગમે તેવો સારો શિક્ષક હોય તો પણ સાધન વગર એનાથી ચોકસ શિક્ષણ આપી શકાતુ નથી. નામાના વિષય ઉપર કેટલાંક પુસ્તકો બ્હાર પડેલાંછે પરન્તુ તે બાળકોની શક્તિ ઉપરાંત છે-ખરૂં જોઈએ તો તે શરાફી ધંધો કરનારનેજ કામનાછે. છોકરાંઓને શરાફજ બનાવવા નથી, પરન્તુ બીજા ઘણા વિષયો શીખવવાનાછે તેથી એવાં મોટા પુસ્તકો ચલાવવાની મેહેતાજીને ફુરસદજ મળતી નથી. તેથી એ પુસ્તકો પણ બાળ શિક્ષણમા નિરૂપયોગી થઇ પડયાં છે. એ પ્રમાણે જે મુશ્કેલી મેં જાતે અનુભવેલીછે તે મ્હારા જાતિ બંધુઓને ન પડે તે હેતુથી આ પુસ્તક પ્રગટ કર્યું છે.

દરેક વિષય ઉપર જે સામાન્ય સમજણ આપીછે તે બધી શિરૂઆતમાં શિક્ષકે ચલાવવી નહિ. પણ જેમ જેમ તેનો ખપ પડે તેમ તેમ તેમાંથી હકીકત મોઢે કરી લાવવા આપવી. જેમકે નામુ શીખવામાં પ્રથમ તેની પદ્ધતિજ ફક્ત શીખવવા માંડીએ તો તેમાં છોકરાં કંઇ સમજશે નહિ. માટે પ્રથમ નામું લખવાની જરૂરની વાત તેમના દિલમાં ઉતાર્યા પછી નામું લખવાની સહેલી રકમો (રોકડી) પ્રથમ લખાવવી. એ લખતાં પ્રથમ આવડશે નહિ તે વખતે પદ્ધતિમાંની જેટલી કલમોની જરૂર પડે તેટલીજ સમજાવવી. પછી આગળ જતાં જરા જરા અઘરી ને નવી નવી બાબતો માહે લાવવા રહેવું. અને તેને માટે અમુક નિયમ ગોખી લાવવા કહેવું. એમ ઉદાહરણની સાથેજ નામું શીખવવાથી છોકરાઓ સારી પેઠે સમજશે અને શિક્ષકને ઓછો શ્રમ પડશે. છોકરાઓ પાસે પ્રથમ

રોજમેળજ બંધાવવો. પછી કેટલાક રોજમેળો લખ્યા પછી તેમને પૂછવું કે ફલાણા પાસે કેટલું દેવું કે લ્હેણુંછે તે શોધતાં તેમને મુશ્કેલી પડશે. એ વખતે દેવું લ્હેણું સ્પષ્ટ જણાવા માટે બીજા ચોપડાની (ખાતાવહીની) અગત્યછે એ તેમના દિલમાં શિક્ષક સેહેજ ઉતારી શકશે એવી રીતે સચોટ' મળેલું જ્ઞાન છોકરાના દિલમાંથી કદી ઉખડશે નહિ, કાગળો-ખતપત્રો વગેરે સઘળું એજ નિયમે શીખવવું. એકવાર પૂરું ચાલી ગયા પછી ફરી ચલાવામાં આવે ત્યારે તો પ્રથમ સામાન્ય સમજણ ચલાવીને બરાબર પાકી કરાવવી. તે વખતે એ તેઓ બરાબર રીતે સમજી શકશે.

આ પુસ્તકમાં સુધારો વધારો કરવાની જે સુચના કરશે તેનો ગ્રંથકર્ત્તા ઉપકાર માનશે.

લેખપદ્ધતિ.

કાગળો વિષે સામાન્ય સમજણ.

દરેક કાગળમાં મુખ્ય ત્રણ ભાગ હોય છે. **૧ મથાળું, ૨ હકીકત, ૩ સમાપ્તિ.** જૂદા જૂદા માણસોના સંબંધમાં તેના દરજ્જા પ્રમાણે, તથા આપણી તેના તરફની લાગણી પ્રમાણે **મથાળું** અને **સમાપ્તીમાં** જૂદા જૂદા શબ્દો વપરાય છે. એટલા માટે આપણા સંબંધમાં આવતા માણસોના ભેદ જાણવા જોઇએ.

આપણા સંબંધમાં આવતા માણસોના ત્રણ વર્ગ થઈ શકે **૧ ચડતી પંક્તિ, ૨ સમાન પંક્તિ, ૩ ઉતરતી પંક્તિ.**

(૧) ચડતી પાયરીમાં બે ભેદ છે. **૧ વડીલ** કે **મુરબ્બી ૨ પૂજ્ય.**

વડીલ—મ્હોટાં ભાઇ બ્હેન, માબાપ, સાસુ સસરો, ગુરૂ, અને રાજા, એઓ તથા એમનાં સમાન કે વડીલ પંક્તિનાં સંબંધી (કાકા, દાદા, મામા, ફુઆ, માસા, કાકા સસરા ઇ૦) એઓનું વડીલપણું શાસ્ત્રમાં માન્ય થએલું છે માટે તેમને ખરેખરા વડીલ સમજવા.

ઉપરી, શેઠ, તથા જેના વડે આપણું ગુજરાન ચાલતું હોય તેમને માનાર્થે **વડીલ** તરીકે ગણવામાં આવે છે.

પૂજ્ય—ધર્મશાસ્ત્રમાં જેઓનું ઉત્તમપણું સ્વીકારેલું છે તેઓ આ વર્ગમાં આવે છે. એમાં (૧) ધર્મગુરૂ, વિદ્યાગુરૂ, રાજા, બ્રાહ્મણો વગેરે ધર્મનાં કે દેશ હિતના કામમાં જીંદગી ગાળનારા. (૨) ગોંસાઇ, વિરાગી વગેરે સંસારથી વિરક્ત થએલા. (૩) જમાઇ, બનેવી, ભાણેજ, વગેરે બ્હેન દીકરીયોનો પરિવાર તથા તેમનાં સાસરિયાં. (૪) પુરૂષના શ્વશુરપક્ષ સિવાયનાં સઘળાં વડીલોનો સમાવેશ થાય છે.

એપરથી જણાશે કે ચડતી પાયરીના ખરૂં જોતાં ત્રણ ભેદ છે. **૧ વડીલ** અને **પૂજ્ય** બન્ને પાયરીવાળા ૨ ફક્ત **વડીલ** (સસરો વગેરે) અને ૩ ફક્ત **પૂજ્ય** (જમાઈ વગેરે.)

જેઓ સાથે સગપણનો અથવા બીજો કશો સંબંધ નથી એવા માણસોમાં જેઓ અધિકાર, જ્ઞાતિ, કુળ, વિદ્યા, દ્રવ્ય, આબરૂ, ઉમ્મર

વગેરે એક કે અનેક સાધનોએ કરીને જેઓનું મહત્વ આપણા કરતાં વધતું હોય તેમને માનને ખાતર પ્રસંગ પ્રમાણે વડીલ કે પૂજ્ય તરીકે લખવામાં આવે છે.

(૨) સમાન પંક્તિ—સરખી પેઢી, લગભગ સરખી વય, અને સરખા મહત્વવાળા સમાન પાયરીમાં ગણાય છે.

(૩) ઉતરતી પંક્તિ—ન્હાનાં ભાઇબ્હેન, ઉતરતી પેઢીવાળા (છોકરા ભત્રિજા વગેરે), પુરૂષનાં સાસરિયાં, તાબેદાર, નોકર, અને એકંદરે જેનું મહત્વ (અધિકાર, જ્ઞાતિ ઇ૦ એ કરીને) આપણા કરતાં ઓછું હોય તેમને ઉતરતી પાયરીના સમજવા.

કન્યાવાળા વરવાળાથી ઉતરતી પાયરીના ગણાય છે, સ્ત્રી જાત પુરૂષ જાતથી ઉતરતી પંક્તિમાં ગણાય છે, હિંદુઓનાં જ્ઞાતિઓ ચડતા ઉતરતી ગણાય છે—જ્ઞાતિઓમાં પણ પાછાં કુળ ચડતા ઉતરતી હોય છે. મુસલમાન અને પારસીઓમાં જ્ઞાતિઓ નથી પણ ચડતા ઉતરતી વર્ગ હોય છે. મુસલમાનોમા આપણા બ્રાહ્મણોની પેઠે સૈય્યદો. પૂજ્ય ગણાય છે.

દરેક વર્ગનું મથાળું ને સમાપ્તિની પદ્ધતિ.

(૧) ચડતી પંક્તિ—જેઓ પૂજ્ય અને વડીલ બન્ને વર્ગમાં આવે છે તેમને **પૂજ્યારાધ્યે, મુરબ્બી** લખવા, જેઓ ફક્ત પૂજ્ય છે તેમને ફક્ત **પૂજ્યારાધ્યે** લખવા, અને જેઓ ફક્ત વડીલ છે તેમને ફક્ત **મુરબ્બી** લખવા. (એપરથી જણાશે કે સસરાને મુરબ્બી લખાય પણ પૂજ્યારાધ્યે લખાય નહિ).

બાપને એ શબ્દોની સાથે **શિરછત્ર, તિર્થરૂપ** લખવા. બીજા જે બાપ જેવા ગણાતા હોય (ગુરૂ, કાકા વગેરે) તેમને **તિર્થસ્વરૂપ** કે **તિર્થરૂપ** લખવા. અને જો તેઓ બાપનીજ ગરજ સારતા હોય તો તેમને **શિરછત્ર** લખવામાં પણ વાંધો નહિ.

આ વર્ગમાં જેઓ અડીને સગા નથી હોતા તેમને મેહેરબાન—મેહેરબાન સાહેબ—સાહેબ—પરમ કૃપાળુ વગરે પ્રસંગ ને સંબંધ પ્રમાણે લખાય છે.

એ બધાંને સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ લખાય છે અને પોતાના નામની જોડે 'આજ્ઞાંકિત સેવક' શબ્દ જોડાય છે.

સમાપ્તિ—(પરાયા હોય તો) સેવક પર મેહેરબાની છે તેવીને તેવીજ હમેશ રહેશે એવી આશા છે. (અથવા—તેમાં વધારો કરશો)

(બધાંને) સેવક સરખું કામકાજ (કામ સેવા) ફરમાવશો. એજ વિનતિ.

પછી છેવટે પોતાની સહીની જગા ઉપર સેવક—આજ્ઞાંકિત સેવક—આપનો—આપનો તાબેદાર—હમેશનો તાબેદાર—હમેશનો સેવક—વગેરેમાંનું લઘુતા દર્શક હર કંઇ વિશેષણ લખી તે નીચે પોતાનું નામ લખવાનો ચાલ છે.

વડીલ સ્ત્રીઓને ગંગાસ્વરૂપ લખવાનો ચાલ છે.

(૨) સમાનપંક્તિનું મથાળુ—ભાઇ—ભાઇશ્રી—પ્યારાભાઈ—પ્યારામિત્ર—પ્યારાસાહેબ—મ્હારાપ્યારા—રા.—રા. રા.—મહેરબાન સાહેબ—સાહેબ—સર્વ શુભોપયોગ્ય—શ્રીપ—ઇત્યાદિમાંથી એક કે અનેક વિશેષણોનો ઉપયોગ સંબંધ પ્રમાણે થાય છે. બરાબરિયામાં પૂજ્યારાધ્યે લખવાની જરૂર નહિ છતા નમ્રતાને ખાતર કેટલાક લખેછે. વેપારી લોકમાં એ ચાલ વિશેષ છે. (જુઓ હુંડિયો વગેરે.)

બરોબરિયામાં જ્ઞાતિરીવાજ પ્રમાણે—રામરામ—જેગોપાળ—જુહાર વગેરે લખે. મુસલમાન—પારસી—અને સરકારી નોકરો સલામ શબ્દ વાપરેછે. હિંદાનીમા પ્રણામ લખવાનો ચાલ વધતો જાયછે. શું લખવું તે વિષે શક પડે તો 'યથાયોગ્ય' કે 'ઘટારત' લખે છે.

સમાપ્તિ.—કામકાજ લખશો, સ્નેહમાં વધારો કરશો. એજ વિનંતિ પછી પોતાના નામ ઉપર તમારો—તમારોભાઇ—તમારોમિત્ર—અથવા નમ્રતાને ખાતર સેવક—વગેરે સંબંધ પ્રમાણે લખે છે.

(૩) ઉતરતી પંક્તિ-મથાળુ—એમને માનને ખાતર ભાઇ—ભાઇશ્રી—રા.—શુભોપગાયોગ્ય—ઈત્યાદિ સ્થિતિ પરત્વે લખેછે. અથવા બહુજ ઉતરતી પંક્તિનો અને સંબંધ રહિત હોય તો ફકત તેનું નામ અને અટકજ લખે છે —

એ પંક્તિવાળાને સંબંધ પ્રમાણે—આશિષ—ઘટારત—અથવા—જ્ઞાતિરિવાજ મુજબ જેગોપાળ વગેરે લખે છે.

સમાપ્તિ—'કામકાજ લખજો, એજ' અથવા ફકત 'એજ' લખેછે. અથવા કંઈ પણ ન લખતાં હકીકત પુરી થયા પછી ફકત મીતિ લખે છે. જો સંબંધવાળો હોય તો પોતાના નામ ઉપર 'શુભેચ્છક' શબ્દ લખેછે, નહિતો કંઇએ લખતા નથી.

નાનો, મોટો, કે સમાન હરકોઇને લખવામાં તેને વાજબી માન આપવું અને આપણે યોગ્ય નમ્રતા દેખાડવી એ ઉત્તમ છે. કેટલાક ખોટું અને અયોગ્ય વિશેષણો વાપરે છે તથા નમ્રતામાં કે ખુશામત-

માં તણાયા જઇને અતિશય નીચપણું બતાવે છે તે ઠીક નથી; તેમજ ગર્વિષ્ટપણે લખવું એ પણ યોગ્ય નથી.

પત્રનો મુખ્ય ભાગ જે **હકીકત** તેને માટે વિદ્યાર્થીએ નીચેના નિયમો યાદ રાખવા. સર્વ કરતાં એની કિમ્મત વિશેષ છે. ખરૂં જોતાં એ નિબંધના વિષયની શિરૂઆત છે.

(૧) બાબતો શેળભેળ કરી નાંખવી નહિ પણ જૂદી જૂદી કલમો પાડીને અનુક્રમવાર લખવી.

(૨) એકની એક વાત વારેવારે લખવી નહિ, જે શબ્દો કે વાકયો વાપર્યા વિના ચાલે તે લખવાં નહિ.

(૩) સ્પષ્ટ સમજાય તેવું લખવું, એટલે લખનારના મનમાં કંઇ હોય ને વાંચનાર કાંઈ સમજે એવું ન લખવું.

(૪) વ્યાકરણનો કોઈ પણ નિયમ તૂટવો ન જોઇએ.

(૫) શબ્દો છૂટા લખવા, અક્ષર રૂપાળા લખવા, ને વિરામ ચિન્હો મૂકવાં.

અટક.

જેને પત્ર લખવો હોય તેની અટક જાણવી જોઇએ. **બ્રાહ્મણો**માં ભટ, પંડ્યા, વ્યાસ, વગેરેની અટક હોય છે. **વાણિયા**ને શા. પરી. (પરીખ) પારેખ વગેરે લખે છે. **પાટીદાર**ને પા. (પટેલ) ને **કણબી**ને ચરોતરમાં કણબી, અને બીજા ભાગોમાં ઘણું કરીને પા. લખે છે. **રજપૂત**માં પરમાર, સોલંકી ઈ૦ તથા ધારાળામાં પગી, બારઇયા ઇત્યાદિ અટક હોય છે. અટક ન હોય તો જ્ઞાતિ લખવી. સગાંવ્હાલાંમાં કોઈ અટક લખે છે ને કોઇ નથી લખતા. આપણો દેશી રિવાજ નામની પેહેલાં અટક લખવાનો છે, ઇંગ્રેજોમાં નામની પછી લખે છે.

મુસલમાનોમાં **સૈયદ**ને સૈયદ અથવા મીર, **શેખ**ને શેખ, અને **મોગલ**ને મીરજાં લખે છે. **પઠાણ**ને નામને છેડે ખાં લગાડે છે. **પારસી**ને શેઠ લખે છે.

જ્ઞાતિ રિવાજ.

બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણને **નમસ્કાર**, અને બીજી જ્ઞાતિવાળાને **આશિર્વાદ**, લખે છે. બીજી જ્ઞાતિવાળા બ્રાહ્મણને **પાયેનમું**, **જેમહારાજ**, **પ્રણામ** કે **દંડવત્પ્રણામ** લખે છે. વાણિયાઓ માંહોમાંહે **જેગોપાળ**, **જુહાર** વગેરે લખે છે, પાટીદાર, કણબી, રજપૂત, કોળી વગેરે

(ઘણું કરીને વાણિયા બ્રાહ્મણ સિવાયની સઘળી નાતો) એક બીજાને **રામરામ** લખે છે.

એમાં પાછો ધર્મભેદ.

વૈષ્ણવ વૈષ્ણવને **જેશ્રીકૃષ્ણ**, રામાનંદી **જેસીતારામ**, સ્વામીનારાયણવાળા **જેસ્વામીનારાયણ**, માધવાનંદી **સચ્ચિદાનંદ**, પરણામી **પરણામ**, અને સતનામી **સદ્ગુરૂસાહેબ** માંહોમાંહે લખે છે.

સરકારી નોકરોને **સલામ** લખાય છે. વિદ્વાનોમાં એક બીજાને **પ્રણામ** લખવાનો ચાલ વધતો જાય છે. મુસલમાન અને પારસીઓને **સલામ** લખાય છે, તેઓ માંહોમાંહે પણ એક બીજાને **સલામ** લખે છે. મ્હોટા મુસલમાન હોદ્દેદારને **કુરનસ** પણ લખે છે.

ગામમા ને ગામમાંજ કોઈને કંઈ ખબર આપવાની હોય છે ત્યારે બધો વિવેક ન વાપરતા ટુંકામાંજ લખે છે તેને ચિઠ્ઠી કહે છે.

ચિઠ્ઠિયો.

(મિત્ર ઉપર.)

[1]વ્હાલા મિત્ર માણેકલાલ રણછોડદાસ.

મેં આજરોજ સાંજના ૪ વાગ્યે આપને ત્યાં હિસાબ ગણવા આવવા કહ્યું હતું, પરન્તુ આજે ઘર આગળ કંઇ જરૂરનું કામ આવી પડવાથી મ્હારાથી આવી શકાશે નહિ તે માફ કરશો. એજ વિનતિ. માહાસુદી ૫.

તમારો સત્ય સ્નેહી.

ડાહ્યાભાઈ જમનાદાસના પ્રણામ.[2]

(મિત્ર ઉપર બીજી.)[3]

[4]પ્રિયભાઇ શ્રી રતિલાલ મનસુખલાલ.

તમારૂં માપ કરણનું પુસ્તક આ ચીઠ્ઠી લાવનારને આપશો. મ્હારે સર્ટીફીકેટ પરીક્ષાનો અભ્યાસ કરવો છે તેથી તેની જરૂર છે, અને તે

---

૧ આગળ પાને ૧૩ મે મિત્ર ઉપરનાં વિશેષણો આપ્યાં છે તેમાંનું હરકંઇ વાપરે છે. ૨ નમવું. ૩ મથાળું લખવાના જુદા જુદા રિવાજ છે. પ્રસંગ પ્રમાણે આપેલા નમુનામાંનું વિદ્યાર્થી ગમે તે લખે તે ખરૂં ગણાય. ૪ વ્હાલા.

પરીક્ષા થતા સુધી મ્હારી પાસે રાખવું પડશે. એજ વિનતિ. સંવત ૧૯૪૮ ના મહાસુદી. ૮

તમારો ભાઈ

ડાહ્યાભાઇ જમનાદાસના પ્રણામ.

(ઉત્તર ચિઠ્ઠિ નીચેજ.)

ભાઇ શ્રી,

આ સાથે માપકરણનું પુસ્તક મોકલ્યું છે, તે તમારે જરૂર હોય ત્યાં સુધી તમારી પાસે રાખજો. અભ્યાસ બરાબર સારો કરશો, એમાં તમને કાંઇ કહેવું પડે તેમ નથી. મિતી સદર.×

તમારો ભાઈ.

રતીલાલ મનસુખલાલના પ્રણામ.

(સાધારણ ઓળખાણ.)

રા. [1]ભાણાભાઇ કેશવલાલ.

મેહેરબાન,

આપની પાસે 'સિદ્ધાન્તસાર' નામનું પુસ્તક છે જેમાં ધર્મસંબંધી ઘણા ઉમદા[2] વિચાર જણાવેલા છે, તે વાંચવાની હું ઇચ્છા રાખું છું. તેથી તે આ ચિઠ્ઠી લાવનાર સાથે મોકલવાની કૃપા કરશો એવી આશા છે. પુસ્તક જાળવીને રાખીશ અને વાંચીને થોડા દિવસમાં પાછું મોકલીશ. એજ વિનતિ ફાગણ સુદી. ૨

સેવક.

ડાહ્યાભાઈ જમનાદાસના જેગોપાળ.

(મોટા માણસ ઉપર.)

મેહેરબાન શેઠ સાહેબ સોરાબજી મંચેરજી.

સાહેબજી,

આ ચિઠ્ઠી લાવનારને આપના બાગમાંથી ગુલાબના છોડ કઢાવી આપવાની કૃપા કરશો એવી આશા છે. તસ્દી માફ કરશોજી. એજ વિનતિ. તા. ૧૦–૫–૯૨

આ.[3] સે.

ડાહ્યાભાઇ જમનાદાસની સલામ.

× ઉપર પ્રમાણે. ૧ રાજેશ્રી–(રાજ્ય+શ્રી–લક્ષ્મી) રાજ્યલક્ષ્મીથી શોભતા, રાજા જેવા. ૨ ઉંચા પ્રકારના. ૩ આજ્ઞાંકિત. (આજ્ઞા–હુકમ+અંકિત–ચિન્હ કરેલો તેપરથી) આજ્ઞાને તાબે થયેલો.

(વડીલ ઉપર.)

મુરબ્બી[1] શ્રી કાકા ગિરિધરલાલ.

સેવામાં વિનતિ કે,—મારા પિતાજી આજે સૂરત ગયા છે. ગાડીનો ટાઇમ થઈ જવાથી આપને મળવા આવી શકાયું નથી, પરન્તુ આપને ખબર આપવાનું કહેતા ગયા છે કે, તેમના આવતા સુધી આપ દુકાનની બરાબર તપાસ રાખશોજી. એજ વિનતિ. ફાગણ વદી. ૧૦

આ. સે.

ડાહ્યાના દંડવત્[2] પ્રણામ.

(વેપારી લોકોના કામકાજની.)

મેહેરબાન, પા૦ અમથાભાઇ જીઠ્ઠાભાઇ.

તમારા ખાતાનો હિસાબ કરવા સારૂ આજ સાંજના ચાર વાગ્યે અમારી દુકાને આવશો. તસ્દી માફ કરશો. એજ વિનતિ. માહા સુદી. ૫

સેવક.

શા. બાબર વૃજલાલ.

શા. ગંગાદાસ માધવદાસ જોગ[3] લી. તપોધન. મગનલાલ બેહેચરદાસ, જત અગારી વતી રૂ. ૫૦) અંકે પચાસ મુંબાઇગરા રોકડા પા. કીશા શવજી પાળજાને આપજો. સંવત ૧૯૪૮ ના આસો સુદી. ૨ ને વાર શુક્ર.

દા. તપોધન મગનલાલ બેહેચરદાસ.

---

૧ વડીલ, ભરણ પોષણ કરનારા. ૨ દંડ-લાકડી+વત-પેઠે=લાકડીની પેઠે જમીનપર લાંબા થઇને પગે લાગવું. ૩ ને.

કાગળો.

(બાપ ઉપર.)

સ્વસ્તિ શ્રી અમદાવાદ મહા શુભસ્થાને, પૂજ્યારાધ્યે, શિરછત્ર, તિર્થરૂપ, મુરબ્બી પિતાજી શ્રી મનસુખભાઇ કેશવજી એતાન્ શ્રી નડિયાદથી લી. આ. સે. મોહનના સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ સ્વીકારશોજી. ઇશ્વર કૃપાથી અત્રે સર્વે કુશળ છે. આપની કુશળ ખબરનો કાગળ ઘણા દિવસથી આવ્યો નથી તેથી ફીકર થાય છે, માટે લખવા તસ્દી લેશોજી. વિશેષ વિનતિ કે, અમારી પરીક્ષા ગઇ તા. ૧ લી ને રોજ થઇ ગઈ છે. તેમાં હું પાંચમા ધોરણમાં પાસ થયો છું, તેથી હવે મ્હારે છઠ્ઠા ધોરણમાં ભણવા માટે નીચે પ્રમાણે ચોપડીઓની જરૂર છે. એ ચોપડીયો હાલમાં અહિંયાં મળી શકતી નથી માટે આપ લેતા આવશોજી.

કિમ્મત	ચોપડીનું નામ.
૦—૮—૦	સાતમી ચોપડી.
૦—૮—૦	ભૂમિતિ સ્કંધ ૧ લો.
૦—૧-૩	આરોગ્ય વિદ્યા.
૧—૧—૩	

એ પ્રમાણે ચોપડિયો નં. ૩ લેતા આવશોજી. ઘર તરફ આપનું પધારવું ક્યારે થશે ત લખશોજી. વાર થાય તેમ હોય તો કોઇ સારો સંગાત મળ્યેથી ચોપડિયો મોકલી દેશોજી. ઘર તરફની કશી ચિંતા રાખશો નહિ. એજ વિનતિ. મિતી ફાગણ સુદી ૨, સંવત ૧૯૪૮

આ. સે.

મોહન.

સ્વસ્તિ=(સુ—સારૂં+અસ્તિ—હોવું. તે ઉપરથી) કલ્યાણ થાઓ. **શ્રી**= (૧) શોભાયમાન, (૨) એ શુભવાચકશબ્દ તરીકે સ્થળને—નામને—કે વિષયને લગાડાય છે. (૩) લક્ષ્મી.

મહાશુભસ્થાને=(મહા—મોટું+શુભ—સારૂં+સ્થાન—ઠેકાણું) મોટું સારૂં ઠેકાણું.

પૂજ્યારાધ્યે=(પૂજ્ય—પૂજા કરવા યોગ્ય+આરાધ્ય—આરાધના—સ્તુતિ કરવા યોગ્ય) પૂજા તથા સ્તુતિ કરવા યોગ્ય.

શિરછત્ર=(શિર—માથું+છત્ર—ઢાંકણ) માથાનું ઢાંકણ. જેમ છત્ર તાપથી બચાવ કરે છે તેમ હરેક દુ:ખથી બચાવનાર **એતાન્**=એમને.

સ્વીકારવું=કબુલ કરવું, અંગીકાર કરવું. **સાષ્ટાંગ**=(સ-સાથે+અષ્ટ-આઠ+અંગ-શરીરના અવયવ) આઠે અંગ સાથે. ઢીંચણથી નીચેના બે અવયવ-ઢીંચણથી કેડ સુધીના બે-કેડથી ગળા સુધીનો એક-બે હાથને એક માથું. **વિશેષ**=વધારે, બીજું. **કુશળ** (મૂળ અર્થ હોશિયાર તેપરથી) સાજાતાજા. **કુશળતા**-કુશળપણું, આરોગ્ય. **વિનતિ**=(વિ-વિશેષે કરીને+નત-નમેલું તે ઉપરથી) વિશેષ નમ્રતાની સાથે કહેવું, અરજ. **લી૦**=લખીતંગ.

બાપનો દીકરા ઉપર.

સ્વસ્તિ શ્રી નડિયાદ મહા શુભસ્થાને ચિ૦ મોહનલાલ મનસુખભાઇ, એતાન્ શ્રી અમદાવાદથી લી. શુભેચ્છક મનસુખભાઇ કેશવજીની આશિષ્ વાંચજો. હું અહિંયાં ખુશીમાં છું. તમારી કુશળ ખબરનો કાગળ ફાગણ સુદી. ૨ નો લખેલો આવ્યો તે વાંચી સર્વે સમાચાર જાણ્યા. મારે હવે દશેક દિવસનું કામ બાકી છે. તે થઇ રહેશે એટલે તુર્તજ ઘેર આવીશ. તમારા લખવા પ્રમાણે ચોપડિયો હું આવીશ ત્યારે લેતો આવીશ. ઘરની બરાબર સંભાળ રાખજો. તમને કંઇ કહેવું પડે એમ છે તો નહિજ. મારા તરફની કશી ફીકર કરશો નહિ. એજ, મિતી ફાગણ સુદી, ૫ સંવત ૧૯૪૮.

શુભેચ્છક.

મનસુખભાઈ કેશવજી.

ચિ૦=ચિરંજીવ-(ચિરં-લાંબી મુદત+જીવ-જીવનાર) લાંબી મુદત જીવનાર (૨) હમેશ જીવનાર એ અર્થમાં પણ એ શબ્દ વપરાય છે.

શુભેચ્છક=(શુભ—સારૂં+ઇચ્છક-ઇચ્છનાર) સારૂં ઇચ્છનાર.

આશિષ્=અંતઃકરણથી સારૂં ઇચ્છવું.

શ્રી.

નડિયાદ, શ્રાવણ સુદી. ૨ રવિવાર.

(કાકા ઉપર.)[1] પરમપૂજ્ય, તિર્થસ્વરૂપ, મુરબ્બી શ્રી તાપીદાસ નથુભાઇ. **મુકામ—સૂરત.**

---

૧ આ કાગળ નવી રીતે ઇંગ્રેજી રિવાજ પ્રમાણે લખેલો છે. દહાડે દહાડે આ રીતનો પ્રચાર વધતો જાય છે. સઘળા કાગળો વિદ્યાર્થી પાસે બન્ને રીતે લખાવવાનો મ્હાવરો કરાવવો નવી રીતમાં પણ થોડા ઘણા તફાવતવાળા અનેક પ્રકાર છે. તે બધા અહિંયાં આપ્યા છે અને તેમાંથી ગમે તે રીતે લખે તે ખરૂં ગણવું.

અહિંયાં સર્વ કુશળ છે, આપની કુશળ ખબરનો કાગળ અમણાં-નો આવ્યો નથી તેથી ફીકર થાય છે માટે સંભારીને લખજો. વિશેષ વિનતિ કે, પગી. બાથી માધા તેના ખાતાનો નોડ મૂકવાનું કહે છે. હાલમાં તેની પાસે ખેતીના પાક વગેરેના રૂપિયા આવેલા છે તેથી અ-મણાં અમણાંમાં તેનો નોડ મૂકીએ તો ઠીક પડે, પછી તે વાપરી ખાશે તો નીકળવા મુશ્કેલ પડશે. માટે આપ જોગ બને તેમ વહેલા પધારશો. આપનું પધારવું ક્યાર ભેરું થશે તે લખશો. ઘર તરફની કશી ફીકર રાખશો નહિ. એજ વિનતિ.

નડિયાદ.
શ્રાવણ સુદી. ૨, રવિ.
સંવત ૧૯૪૮.

આ. સે
છગન ભાણાભાઇના દંડવત્
પ્રણામ.

પરમ=ઘણું. નિર્થસ્વરૂપ=તિર્થ જેવા.

શ્રી.

સુરત. શ્રાવણ સુદી. ૫, બુધવાર

(ભત્રિજા ઉપર.) ચિ૦ ભાઇશ્રી છગનલાલ ભાણાભાઈ.

નડિયાદ.

હું ખુશીમાં છું. તમારી કુશળતાનો સુદી. ૨ નો લખેલો પત્ર આજ પહોંચ્યો. પગી બાથી માધા બાબત તમે લખ્યું તે બરાબર છે. આપણું વાજબી રીતે લાગ સાચવવો જોઇએ. તમારી આટલી ન્હાની ઉમ્મર છતા તમે કામકાજની આટલી બધી કાળજી રાખો છો તેથી હું ઘણો ખુશી થાઉંછું. મારે હવે ચારેક દિવસનું કામ બાકી છે તે થઇ રહેશે એટલે તુર્ત આવીશ. મારા તરફની કશી ફીકર કરશો નહિં. આ-પણા ઘરમાં સર્વેને મારા ઘટારત, કહેશો. એજ.

સુરત.
શ્રાવણ સુદી. ૫, બુધવાર.
સંવત ૧૯૪૮

શુભેચ્છક.
તાપીદાસ નથુભાઇની આશિષ.

ઘટારત=જેને જેમ ઘટે તે પ્રમાણે.

શ્રી

(ગુરૂ ઉપર.) નડિયાદ તા. ૫–૫–૯૨ રવિ.

પરમ પૂજ્ય, પરમ કૃપાળુ, તિર્થરૂપ,

મુરબ્બી ગુરૂજી શ્રી કહાનદાસ ડુંગરભાઇ.

શુભસ્થળ—કરમસદ.

મુરબ્બી સાહેબજી,

આપના આ. સે. ના સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ સ્વીકારશોજી. ઇશ્વર કૃપાથી હું કુશળ છું. આપ મુરબ્બીશ્રીના કુશળ સમાચાર જાણવા સેવક આતુર છે. વિશેષ વિનંતિ કે, હુ આપની પાસે અત્રે આઠ દિવસની રજા લઇને આવ્યો હતો, પરન્તુ અત્રે મારા મામા માંદા છે અને તેમની સંભાળ લેનાર બીજું કોઇ ન હોવાથી તેમને આરામ થતા સુધી મારે અહિયાં રોકાવાની જરૂર છે. પાંદરેક દિવસ વધારે રોકાવું પડશે એમ લાગે છે. તેથી સેવકને એટલી વધારે રજા આપવાની મેહેરબાની કરશોજી. મારા પિતાજી ઉપર મેં કાગળ લખ્યો છે તેથી તેઓ મારી ચ઼ડેલી ફી આપને પહોચાડશે.

હું અત્રે ફુરસદ મળે તે પ્રમાણે અભ્યાસ કરતો રહુ છું, અને શક પડે છે તેના વિદ્વાનો પાસેથી ખુલાસા મેળવી લઉં છું. સેવકના ઉપર મેહેરબાની છે તેવી ને તેવીજ સદાકાળ રહેશે એવી આશા છે. સેવક સરખું કામ સેવા ફરમાવશોજી. એજ વિનંતિ.

નડિયાદ
તા. ૫–૫–૯૨ } આ. સે
ડાહ્યાભાઇ કાશીદાસ.

શ્રી

કરમસદ તા. ૬–૫–૯૨

(શિષ્ય ઉપર.) ચિ૦ ભાઇશ્રી ડાહ્યાભાઇ કાશીદાસ.

નડિયાદ.

હું ખુશીમાં છું. તમારી કુશળ ખબરનો કાગળ પહોચ્યો. તમારા આવતા સુધી તમારી રજા ગણીશ. તમે તમારો સ્વાર્થ સમજો છો, અને તમારે માટે મને વિશ્વાસ છે કે જરૂર કરતાં વધારે વખત તમે ગુમાવશો નહિજ. તમે અભ્યાસ કરતા હશો તેની મને ખાત્રી છે, અને

વખતનો ખરો ઉપયોગ કરવાની તમને ટેવ પડી છે એથી તમે ભવિષ્ય-માં ઘણાજ સારા નીવડશો. એજ.

કરમસદ.
તા. ૬–૫–૯૨

તમારૂં શુભ ઇચ્છનાર.
કહાનદાસ ડુંગરભાઇની આશિષ.

શ્રી

(મા ઉપર)

પરમ પૂજ્ય તિર્થરૂપ માતુશ્રી હેતાબા[1]
શુભ સ્થળ—નડિયાદ.

અમદાવાદથી લી. આપના આ. સે. ના સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ સ્વીકારશોજી. હું અત્રે કુશળ છું. આપની કુશળ ખબરનો કાગળ દશેક દિવસપર મળ્યો હતો તે વાચી સમાચાર જાણ્યા. વિશેષ વિનતિ કે, અમારી પરીક્ષા દશેક દિવસ સોરી થવાની છે. તેથી હવે પંદરેક દિવસ સોરો હું ઘેર આવીશ, માટે તમારે અહિંયાંથી કંઇ મગાવવું હોય તો તે બાબતનો તાકીદે કાગળ લખશો. મારી તરફની કશી ફીકર રાખશો નહિ. મને જે સંભારે તેને મારા ઘટારત કહેશો. એજ વિનતિ

અમદાવાદ.
પોષ સુદી. ૨ રવિ,
સંવત ૧૯૪૮

આ સે.
સોમો.

નડિયાદ, મહા સુદી. ૧, સોમ, સંવત ૧૯૪૮

(મ્હોટા ભાઇ ઉપર.)

પરમ પૂજ્ય સુરબ્બી ભાઇશ્રી
મોતીલાલ તુળસીદાસ.
સુરત.

આ. સે. ના દંડવત્ પ્રણામ સ્વીકારશોજી. ઇશ્વર કૃપાથી આપણા ઘરમાં સર્વે કુશળ છે. આપની કુશળ ખબરનો કાગળ અમણાં આવ્યો નથી તેથી સંભારીને લખતા રહેશોજી. વિશેષ વિનતિ કે, આપ અત્રે પધારો ત્યારે નીચે પ્રમાણે સામાન લેતા આવશોજી.

(૧) રેશમી ધોતી જોટો નં. ૧ મારે ઉપયોગમાં આવે તેવો.

(૨) ટોપી નં. ૧ ભાઇ મૂળજીને સારૂ. (હાલ છે તે છેક ફાટી ગઇ છે).

---

[1] ટપાલમાં મોકલવાનો હોય તો ઉપર બાપના નામનું શિરનામું લખવું અગર જોડે બાપના નામથી ઓળખાણ આપવું.

(૩) એક સુંદર ઓઢણું—બ્હેન ગંગાને સારૂ.

(૪) ચાદાની નં. ૧ આપણા ઘરના ઉપયોગ સારૂ.

એટલી ચીજો જરૂર લેતા આવશો. ઘર તરફ આપનું પધારવું ક્યાર સોરૂં થશે તે લખશો. ઘર આગળ આપણા પિતાજી વગેરે સર્વ ખુશીમાં છે. એજ વિનતિ. મિતિ સદર.

આ. સે.

નરસિંહ તુળસીદાસ.

શ્રી

(ન્હાનાભાઈ ઉપર) સુરત, મહાસુદી ૫, શુક્રવાર.

સંવત ૧૯૪૮

ઉમરજાદા ભાઇશ્રી નરસિંહભાઇ

તુળસીદાસ.

ભાઈજી. નડિયાદ.

હું અત્ર ખુશીમાં છું, તમારી કુશળ ખબરનો મહા સુદી ૧૦ નો લખેલો કાગળ પહોચ્યો. તમારા લખવા પ્રમાણે સઘળી ચીજો લેતો આવીશ. મારે હવે પંદરેક દિવસનું કામ બાકીછે તે થઈ રહેશે એટલે ઘેર આવીશ. તમે અભ્યાસ સારો કરતાજ હશો એમાં તમને કંઈ કહેવું પડે તેમ નથી. આપણા પૂજ્ય પિતાજીને મારા દંડવત્ પ્રણામ કહેશો, તથા આપણા ઘરમાં સર્વને મારા ઘટારત કહેશો. એજ. તા. સદર.

મોતીભાઇ તુળસીભાઇની આશિષ.

(ઉમરજાદા—લાંબી ઉમ્મરવાળો). શુભેચ્છક.

શ્રી

(મિત્ર ઉપર) પીપળાવ, વૈશાખ સુદી ૩, ગુરૂવાર.

પરમપ્રિય[1] ભાઇશ્રી છગનલાલ મોતીરામ ભટ્ટ.

વ્હાલા મિત્ર, શુભસ્થળ—**અમદાવાદ.**

ઇશ્વર કૃપાથી હું ખુશીમાં છું. તમારી કુશળ ખબરનું પત્ર ઘણા દિ-

---

૧ ઘણો વ્હાલો. મિત્રને જોડવાનાં અનેક વિશેષણો છેઃ—પ્રાણપ્યારા, પ્રાણપ્રિય, પરમપ્રિય, સલસ્નેહી, સલમિત્ર, સ્નેહસાગર કે સ્નેહ

વસથી આવ્યું નથી તેથી લખવા તસ્દી લેશો. વિશેષ વિનતિ કે મારે સારૂ રેશમીકારનો ધોતીજોડો ૧, લાંબો ગજ ૧૬, તથા બે ગજ પનાવાળો, સાદાકોરનો, કિમ્મત આશરે રૂ. ૧૦) સુધીનો, સારો સંગાત મળ્યેથી મોકલી દેશો. માલ સારો જોઇને લેજો. મૂલ થોડું ઓછું વત્તું બેસે તેની ફીકર નહિ, પણ રૂ. ૧૦) થી બહુ દૂર રહેવો ન જોઇએ. એમા તમને કંઇ કહેવું પડે એમ છેજ નહિ. સંગાત મળ્યેથી રૂપિયા મોકલી દઇશ. કામકાજ લખશો, પત્ર લખતા રહેશો, સ્નેહમાં વધારો કરશો એવું ઇચ્છું છું. એજ વિનતિ.

પીપળાવ વૈશાખ સુદી ૩, ગુરૂવાર. સંવત ૧૯૪૮.	મળવાને આતુર. ‡ પંડ્યા.બેહેચરલાલ જેઠારામના પ્રણામ.

(વેપારી લોકોનો કામકાજનો.)

સ્વસ્તિ શ્રી સુરત બંદરે મહાશુભસ્થાને, પૂજ્યારાધ્યે પરી. શ્રી ૫* પરી. મંગળદાસ ખીમજી જોગ શ્રી અમદાવાદથી લી૦ પરી૦ અનુપચંદ લક્ષ્મીદાસના જેગોપાળ વાંચજો. જત અત્રે ભલું છે. શેઠજીનો ભલાઇનો કાગળ ટપાલ મધ્યે આવ્યો તે વાંચી સમાચાર સર્વે જાણ્યા છે. વળી સંભારીને લખજો. બીજું લખવા કારણ એ છે જે, તમોએ ઘીની ખરીદી વિષે લખ્યું, પણ અહિંયાં હાલમાં તે જથાબંધ મળી શકતું નથી. કમકે દેશાવરની ઘરાકી વિશેષ છે તેથી માલ પડતર રહેતો નથી. તેથી જો તમારી મરજી હોય તો થોડે થોડે જેમ મળે તેમ ખરીદી મૂકીએ. ઘરાકી વિશેષ છે તેથી ભાવ દહાડે દહાડે ચઢતો જાય

સિંધુ (સ્નેહનો સમુદ્ર), જીવજાન (એક જીવ થઇ ગયા હોય તેવા), નેત્રમણિ, સદ્‌ગુણ મૂર્તિ (જાણે સદ્‌ગુણનીજ મૂર્તિ હોય તેવા), સકલશુભગુણાલંકૃત (સકલ–બધા+શુભ+સારા+ગુણ+અલંકૃત–શણગારાયલા), સુખ દુઃખના વિભાગી, તનમનથી અધિક પ્રિય, પ્યારામિત્ર, પ્યારાભાઇ, વગેરે પ્રસંગ, સંબંધ, અને મનની લાગણી પ્રમાણે ગમે તે વિશેષણો વાપરેછે. ઘણું કરીને જોડાની દોસ્તીમાં અને બાળક મિત્રો ઘણાં વિશેષણો વાપરે છે. જેમ જેમ દોસ્તી ગાઢી થતી જાયછે તેમ તેમ ડોળ ઓછો પસંદ કરેછે

‡ લખનાર પોતાના નામ પહેલાં, દર્શનાતુર (દર્શન કરવા આતુર) દર્શનાભિલાષી–દર્શનાપેક્ષી–કે દર્શનાકાંક્ષી (દર્શનની અભિલાષા–અપેક્ષા

છે. હાલ સીકાર † માલના મણ. ૧ ના રૂા. ૧૮ છે આગળ ઉપર જે બને તે ખરૂં માટે તમારી મરજી હોય તે પ્રમાણે જવાબ લખજો. બીજુ અત્રેથી નીચેની વિગતે હુંડી નં. ૧ તમારાપર લખી છે.

૮૦૦) હુંડી. ૧ રૂા. આઠસેંની અમારી વતીને ખાતે તમારા ઉપરની, લખી અત્રેથી અમારી, રાખ્યા શા. માણેકલાલ હેમચંદ પાસેથી, શાહજોગ, મુદતવાર બેમની, લખી વૈશાખ સુદી. ૧૫.

---

૮૦૦)

એણી વિગતે લખી છે તે આવેથી મુદતસર સીકારી નાણાં આપીને ખોખું તરત બીડજો, ભૂલશો માં. કામકાજ લખજો. જે જોઇએ તે મંગાવજો. એજ વિનતિ સંવત ૧૯૪૮ ના વૈશાખ વદી ૨ ને વાર શનેઉ.

દા. મેહેતા. રામજી કાશીદાસના જેગોપાળ વાંચજો.

કંકોત્રી × (ભાણેજ ઉપર.)

સ્વસ્તિશ્રી નડિયાદ મહાશુભસ્થાને પૂજ્યારાધ્યે સર્વ શુભોપમા યોગ્ય દેશાઈ, આશાભાઈ ઉમેદભાઇ. એતાન્‌શ્રી કરમસદથી લી. પા. ના-

---

—આકાંક્ષા=ઇચ્છા, રાખનાર), વિયોગથી પીડિત, તમારો વિયોગી મિત્ર, તમારો સત્ય સ્નેહી, તમારો નિમકહલાલ દોસ્ત વગેરે લખે છે. * 'શ્રી ૫' માનાર્થે શુભસૂચક તરીકે **શ્રી** લગાડાય છે એ પાછળ કહેલું છે. તેમાં પણ સામાના મહત્વ પ્રમાણે ઓછી વધતી શ્રી લગાડાય છે. તેનો સંસ્કૃતમાં એવો નિયમ છે કે (**षड्गुरोःस्वामिनःपंच, द्वौ भ्रातुर्द्विगुणाःरिपोः। श्रीकाराश्च त्रयो मित्रे, चैकैकं पुत्र भार्ययोः॥**) ગુરૂને ૬, સ્વામીને ૫, ભાઇને ૨, શત્રુને બમણી, મિત્રને ૩, તથા સ્ત્રીને અને પુત્રને એકેક શ્રી લખવી. પણ હાલ વ્યવહારમાં એ નિયમ ન પળાતાં ગમે તેને 'શ્રી ૫' લખવાનો ચાલ પડી ગયો છે. † ઉત્તમ

× **कुंकुम पत्रिका**—જેનાપર શુભ ચિન્હ તરીકે કંકુ છાંટવામાં આવે છે તેવી પત્રી. કંકોત્રીમાં મુખ્ય મુદ્દો એ યાદ રાખવાનો છે કે પૂજ્યારાધ્યે કોને લખવા ને કોને ન લખવા.

રણુભાઇ વ્હાલાભાઇના રામરામ વાંચજો. વિશેષ લખવા કારણ એ છે જે ચિરં૦ નરસિંહ ભાઇનાં શુભલગ્ન* વૈશાખ સુદી. ૮ ને બુધવારનાં નિરધાર્યાં† છે. તે ઉપર સાથસર્વે‡ તેડીને વેહેલા પધારશો. તમો આ-વ્યે રૂડું દીસે. વૈશાખ સુદી. ૧, વાર બુધ, સંવત ૧૯૪૮

અશુભ ચિઠ્ઠી (મેલો.)

મહુધા ગામે શા. અમથાભાઇ નથુચંદ જોગ, બોરસદથી લી. શા. ધર્મચંદ કર્મચંદ, જત અમારા ભાઇ શોભાચંદ શ્રાવણ સુદી. ૨ વાર બુધે દેવલોક પામ્યા છે. એ ઘણું માઠું થયું છે, પણ એ વાતમાં આ-પણો ઉપાય નથી. સુખદુઃખ જે માણસને માથે પડે તે પરમેશ્વરપર વિશ્વાસ રાખી સહેવું જોઇએ. શ્રાવણ સુદી ૩ વાર ગુરૂ, સંવત ૧૯૪૮

સૂચના—અશુભ પત્રમાં સ્વસ્તિ-પૂજ્યારાધ્યે-ઇત્યાદિ શુભશબ્દો લ-ખાતા નથી. દેવલોક=સ્વર્ગ.

કેટલાંક મથાળાં.

દાદાને બાપના પ્રમાણેજ. **સસરાને** શિરછત્ર મુરબ્બી લખવા. (તે બાપની ઠેકાણે ગણાય છે.) **મોટાસાળાને** ફકત 'મુરબ્બી' લખવા. **નાનાસાળાને** 'શુભોપમા યોગ્ય ભાઇશ્રી' લખવા. **જમાઇને** 'પરમ પૂજ્ય ચિ૦' લખવા. **બનેવી** મોટા હોય તો 'પૂજ્યા રાધ્યે મુરબ્બી' લખવા, ને નાનો હોય તો 'પૂજ્યારાધ્યે શુભોપમા યોગ્ય' લખવા. **વે-વાઇ** દીકરીનો સસરો હોય તો તેને 'પૂજ્યારાધ્યે શ્રીપ' લખવા, અને છોકરાનો સસરો હોય તો 'શુભોપમા યોગ્ય શ્રીપ' લખવા. **સ્રીને** પ્રિય પત્નિ-પ્રિય અર્ધાંગના-હૃદયના શણુગાર ઇ૦ લખાય. **પતિને સ્રીએ** પ્રિય સ્વામીનાથ-પ્રાણાધાર ઇ૦ લખવું. સામાન્ય સમજણમાં આપેલી હકીકત બરાબર સમજવાથી હરકોઇને શું લખવું તે આવડશે.

---

* એક વચન છતાં માનાર્થે બહુવચન વાપર્યું છે. † નક્કી ક્યાં. ‡ કુટુંબ, મિત્રો, વગેરે.

ખતપત્રો.

સામાન્ય સમજણ.

આમાં પણ મથાળું, હકીકત, અને સમાપ્તીના રીવાજ સ્પષ્ટ જુદા પાડી સમજાવવા. હકીકતમાં સંભારવાનું એ છે કે આગળ ઉપર કશી વાતનો વાંધો પડે નહિ માટે સઘળી ચોકસી કરી લેવી.

સ્ટાંપના દર.

વ્યાજુકુ ખત—રૂ. ૧૦) સૂધીનું બે આનાના કાગળ ઉપર, તે ઉપરાંત રૂ. ૫૦) સૂધીને માટે રૂ. ૦l, પછી ૧૦૦ સૂધી રૂ. ૦ll, પછી ૨૦૦ સૂધી રૂ. ૧), અને પછી એજ પ્રમાણે દરસોએ અથવા તેના હરકોઇ ભાગ ઉપર રૂ. ૦ll વધારે.

ગીરોખત—રૂ. ૫૦) સૂધીનું રૂ. ૦ll ના કાગળ ઉપર, તે ઉપરાંત ૧૦૦ સૂધી રૂ. ૧) પછી ૨૦૦ સૂધીમાં રૂ. ૨), એમ હજાર સૂધીમાં દર સેંકે અથવા તેના હરકોઇ ભાગ ઉપર રૂ. ૧) વધે. એટલે રૂ. ૧૦૦૦) નું હોય તો રૂ. ૧૦) નો સ્ટાંપ જોઇએ; અને તે ઉપર એક પાઇ પણ વધે તો રૂ. ૧૫) નો સ્ટાંપ જોઇએ; અને ૧૫૦૦ ની ઉપર થાય તો ૨૦૦૦ સૂધીમાં રૂ. ૨૦) નો સ્ટાંપ જોઇએ. ઇ૦ **વેચાણ** ખતને માટે પણ એજ પ્રમાણે.

ગીરો અને વેચાણ ખત રજીષ્ટર કરાવવાં જોઇએ. પણ જો તે રૂ. ૧૦૦) ની અંદરનાં હોય ને રજીષ્ટર ન કરાવે તો ગુન્હો ગણાતો નથી.

વ્યાજુકુ ખત દર ત્રણ ત્રણ વર્ષે નવું લખાવવું પડે છે. જો માંહે રૂ. નો વાયદો લખ્યો હોય તો વાયદાના દિવસથી ત્રણ વર્ષ સૂધી મુદત ગણાય છે. વાયદો પણ વધારેમાં વધારે ત્રણ વર્ષ સૂધીનો નાખી શકાય.

રસીટ ટીકીટપર ખાતુ પાડવામાં આવે છે તેમાં વ્યાજનો દર લખાતો નથી. રૂ. ૨૦ થી ઓછી રકમનું ખાતું હોય તો ટીકીટની જરૂર નહિં. **ગણોતનામું** એક સાલી લખવું હોય તો સ્ટાંપની જરૂર પડતી નથી. પણ જો વધારે વરસનો કરાર કરવો હોય તો તેના ઉપર વ્યાજુકા ખત પ્રમાણે સ્ટાંપ લાગુ પડે છે.

ગાયકવાડી સ્ટાંપના દર.

વ્યાજુકુ—રૂ. ૨૫) સુધીના ખત માટે ૩૦)=નો સ્ટાંપ જોઇએ. પછી રૂ. ૫૦) સુધીમાં રૂ. ૦।, ૧૦૦ સુધીમાં ૦॥, ૧૦૦ થી હજાર સુધીમાં દર સેંકડે તથા તેના હરકોઇ ભાગ ઉપર રૂ. ૦॥ મુજબ, અને હજાર ઉપર દર પાંચસેં તથા તેના હરકોઇ ભાગ ઉપર રૂ. ૨) નો સ્ટાંપ જોઇએ. એટલે હજારને માટે ૫) રૂ૦ નો, ૧૫૦૦ સુધીમાં સાત રૂ૦ નો, એ પ્રમાણે સમજવું.

ગીરો—વ્યાજુકા પ્રમાણેજ.

વેચાણ—રૂ. ૨૫) સુધીના દસ્તાવેજ માટે રૂ. ૦॥ નો, ૫૦ સુધીને માટે રૂ. ૧) નો, ૧૦૦ સુધીને માટે રૂ. ૨) નો, તે ઉપરાંત હજાર સુધીમાં દર સેંકડે તથા તેના હરકોઇ ભાગ ઉપર રૂ. ૨) મુજબ, હજાર ઉપર દર પાંચસેં રૂપિયે તથા તેના હરકોઇ ભાગ ઉપર રૂ. ૧૦) મુજબનો સ્ટાંપ જોઇએ.

ગણુવતપટ્ટો—ફક્ત એકજ વરસને માટે રૂ. ૧૦૦) ની અંદરનો હોય તો તેને સ્ટાંપની માફી છે. ૧૦૦) ઉપરાંતની રકમ હોય અથવા ત્રણ વર્ષ સુધીની બાંધણી હોય તો તેની એક વરસની સરાસરીની રકમ ઉપર વ્યાજુકા ખત પ્રમાણે સ્ટાપ જોઇએ છીએ. અને ત્રણ વર્ષ ઉપરની મુદત હોય તો વરસની સરાસરીની રકમ ઉપર વેચાણખતના જેટલો સ્ટાંપ જોઇએ છીએ.

શાહુકારને ત્યાં જે ખાતે બાકીઓ કાઢી આપવામાં આવે છે તેને માટે સ્ટાંપની માફી છે.

રજીષ્ટર—વ્યાજુકુ ખત રૂ. ૧૦૦૦) થી ઉપરનું હોય, તથા સાન ગીરો, કે વેચાણ ખત રૂ. ૧૦૦) ઉપરનું હોય તો તે અવશ્ય રજીષ્ટર કરાવવું જોઇએ; એથી ઓછી કિમ્મતનાં ખતો રજીષ્ટર ન કરાવે તો ગુન્હો ગણાતો નથી.

વ્યાજુકું ખત.

સંવત ૧૯૪૮ ના વર્ષે શ્રાવણ સુદી ૧૦ ને વાર મંગળ તા. ૧૦ મી આગષ્ટ સને ૧૮૯૨ દિને, આદેહ્યંગ શેહેર નડિયાદ વાસ્તેવમ, પંડ્યા મોતીલાલ રઘુનાથજી, જ્ઞાતે વડનગરા નાગર બ્રાહ્મણ, કસબ વ્યાજવટાનો, પારસાત બોરસદ તાલુકાના ગામ પીપળાવ વાસ્તેવમ પા. અમથાભાઈ ખોજેદાસ, જાતે લેઉવા પાટીદાર, કસબ ખેતીનો, હસ્તાખરાણુ, દત્તાનજત, અગ ઉધારે, રૂ. ૫૦) અંકે પચાસ, ગામ ચલણી બાબાશાઇ પૂરા દેવા. એનું વ્યાજ માસ ૧ એ, રૂ. ૧ એ, દોકડા ના લેખે ચઢે. મજમલે માસ એકના દોકડા ઉગા બાધા ચઢે. એ રૂપિયા તથા વ્યાજ દિવાળી બાકી અધિક માસ સુદ્ધાંત ગણીને જ્યારે ધણી માગે ત્યારે આપીએ, ગામ પરગામ આપીએ, દેશ પરદેશ આપીએ. અને ન આપીએ તો અમારી જાતથી તથા વારસથી તથા હરેક મિલકતથી રૂ. પુરા કરી લ્યો, ઉપર લખ્યું તે સહી. આ ખત અમોએ અમારી રાજી ખુશીથી તથા અક્કલ હોશિયારીથી લખી આપ્યું છે તે ખરૂ છે.

૧ પા. અમથાભાઈ ખોજેદાસ મતુ દા. પોતે.

૧ શા. બાલાજી ગોવર્ધન સાખ ધણી બે હજુર.

૧ ભટ. છગનલાલ રણછોડ સાખ ધણી બે હજુર.

લી. પા. નારણભાઈ મકનદાસ ધણી બંન્નેના કહેવાથી લખ્યું છે.

આદેહ્યંગ=(અત્રદેશાંગે ઉપરથી) આ દેશમાં આવેલું. **વાસ્તેવમ**=(વાસ્તવ્યં ઉપરથી) રહેનારા. **પારસાત**=(સં. પાર્શ્વાત્ ઉપરથી) પાસેથી. **હસ્તાખરાણુ**=**હસ્તાક્ષરેણુ**=(હસ્ત–હાથ+અક્ષરેણ–અક્ષરવડે) હાથના અક્ષરવડે. **દત્તાન** (સં. દત્ત ઉપરથી) આપેલા. કોઇ **દતવા** પણ લખે છે. **જત**=જે. **અગઉધારે**=અવેજમાં બીજું કશું નહિ પણ ફક્ત પોતાના અંગ ઉપરજ લીધેલા. **મજમલે**=જુમલે–બધા મળીને. **બાધા**=બીરેલી કુલ રકમ ઉપરના. **વારસ**=છોકરાં છૈયાં–મરનારની મિલકતનો હકદાર. **સહી**=કબુલ. **'રાજીખુશીથી'** લખવાનું કારણ–ખત લખી આપવાની કોઇએ જબરાઇથી જરૂર પાડી નથી, **'અક્કલ હો-**

શિયારીથી' લખવાનુ કારણ—કોઈ વખત એમ બને છે કે, કેફમાં કે ગાંડપણમાં એવાં ખત લખાવી લેવામાં આવે છે, અથવા લખનાર એવું બ્હાનું કાઢી વાંકુ બોલે છે.

ગીરોખત.

સંવત ૧૯૩૨ ના વર્ષે માગશર વદી ૫, ને વાર શુક્ર, તા. ૧૭ મી માહે ડીસેમ્બર સન ૧૮૭૫ દિને, આદેહુંગ ગામ પીપલાવ વાસ્તે વમ, પા. બાઈલાલ બેહેચરદાસ બીન મનોરદાસ, જાતે લેઉવા પાટીદાર, કસબ ખેતીનો, પારશાત એક ગામ વાસ્તેગમ પા. કચરાભાઇ પુંજાભાઇ બીન ઘેહેલાભાઇ, જાતે લેઉવા પાટીદાર, કસબ ખેતીનો દસ્તા ખરાણુ, દત્તાન જત, અહીત ઘરાણે ભોગ ખેતર ૧, દીસ્ત્રીકટ ખેડા, સબ દીસ્ત્રીકટ બોરસદ તાબાના મોજે પીપલાવ ગામની શીમનું, સરવઇ નંબર ૧૫૧ નું, એકર ૧૦ ને ૯ ગુંઠાનું, નામે ભાઠિયું, તેના ખુટની વિગતઃ—ઉગમણે પાસે પા. નારણભાઈ મકનદાસનું ખેતર છે. દખણાતે પાસે ગામ પાળજ જવાનો રાજમાર્ગ છે, આથમણે પાસે પા. જીવાભાઈ કાળીદાસ વગેરેનું ખેતર છે, તથા ઉતર દિશાએ પંડ્યા જગજીવન કેશવરામનું ખેતર છે, એ ખુંટ ચાર વચ્ચેની જમીન આદબદ, વાડ વળગણી, શેડા પાણી, ઝાડ બીડ સમેત ગીરો આપી છે. તેની ઉપર રૂપિયા ૧૨૯૦) અંકે રૂપિયા બારસેંને નેવું સરકાર ચલણી મુંબઇગરા લઇને ઘરેણે આપી છે. એ રૂપિયાનું વ્યાજ નહિ ને ભોગની દાણ નહિ. જ્યારે પૂરેપૂરા રૂપિયા આપિયે ત્યારે ખેતર છુટે. એ જમીનનો સરકાર હક રૂા. ૩૬–૧૨–૦ છે તે તમો ભરો અને ઉપજ ખાઓ. એ ખેતર ખેડો, ખેડાવો, તથા આડગીરો મૂકો; તમારૂં દિલ ચ્હાય તેવો વહીવટ કરો તેમાં અમો કશી હરકત કરીએ નહિ. એ ખેતરમાં જવા આવવાનો તથા હળ ગાડુ વગેરેનો રસ્તો પા. જીવાભાઇ કાળીદાસના ખેતરને ઉગમણે શેડે છે, તથા એ ખેતરનું ચોમાસાનું પાણી રાજમાર્ગમાં જાય છે. આ ખેતર અમારા બાપીકું, અમારા કબજા ભોગવટાનું હતું તે આજ રોજ ત્હમારે કબજે સોંપ્યું છે, આ ખેતરને કોઇ હરહરકત કરે તો તેનો અથવા રૂપિયાનો જવાબ અમો તથા અમારા વાલી વારસો કરીએ સહી. આ ખેતર જે ઋતુમાં મૂક્યું છે તેજ ઋતુમાં છોડાવીએ. આ ખત અમોએ અમારી રાજી ખુશીથી તથા અ-

કુલ હોશિયારીથી લખી આપ્યું છે તે ખરૂં છે. ઉપર લખ્યું તે સહી.

અત્રે ——— મતુ   અત્રે ——— સાખ

૧ પા. કચરાભાઈ પુંજાભાઇ મતુ
દા. પોતે.

૧ પંડ્યા જગજીવન કેશવરામ સાખ
ધણી બે હજુર.
૧ પા. શંકરભાઈ મથુરભાઈ સાખ
ધણી બે હજુર.
લી. બારોટ બાપુજી પુરૂષોત્તમ ધણી
બંન્નેના કહેવાથી લખ્યું છે.

ગીરો=ઘરેણે=રૂા. અવેજમાં લઇને કંઈ આપવું, જે રૂા. આપ્યેથી પાછું મળે. ગ્રહીત (સં. ગૃહ્ ધા. ઝાલવું) અવેજમાં આપવા કાઢેલું. ભોમ=જમીન. દીસ્ટ્રીકટ=જીલ્લો. સબદીસ્ટ્રીકટ=તાલુકો. સરવઈનંબર=સરકારે માપણી કરીને ખેતરને નંબરો આપેલા છે તે. ખુંટ=હદ. અદબદ=જે એમને એમ. વાડવળગણી=વાડ વગેરે. દાણ=સાંથ, ભાડું. આડગીરો=બીજાને ત્યાં ઘરેણે મુકવું.બાપીકું—બાપદાદાએ મેળવેલું, વારસામાં મળેલું. કબજો=હવાલો, તાબો. ભોગવટો=ઉપયોગ કરવો. હરહરકત=નુકશાન. વાલી=સંભાળ લેનાર.

વેચાણ ખત.

સંવત ૧૯૩૯ ના વર્ષે ફાગણ વદી ૧૦ ને વાર સોમે, તા. ૨ જી માહે એપ્રિલ સન ૧૮૮૩ દિને. આદેહંગ ગામ પીપલાવ વાસ્તે વમ, પા. ભાઇલાલ બેહેચરદાસ, બીન મનોરદાસ, જ્ઞાતે લેઉવા પાટીદાર, કસબ ખેતીનો, ઉમ્મર વર્ષ ૪૦, પારસાત એક ગામ વાસ્તે વમ ભટ રેવાશંકર આત્મારામ, બીન શિવરામ, જ્ઞાતે વાલમ બ્રાહ્મણ, ધંધો જજમાનવૃત્તિનો. ઉમ્મર આશરે વર્ષ ૫૦, દસ્તાખરાણ, દત્તાનજત, વક્રીત વેચાણ, ભોમ ખેતર ૧, દીસ્ટ્રીકટ ખેડા, સબદીસ્ટ્રીકટ બોરસદ, તાબાના ગામ પીપલાવની સીમનું, નામે વાડીવાળુ. સરવૈ નંબર ૫૬૨, એકર ૨ ને ગુંઠા ૩૫ નું, તેના ખુંટની વિગત:—પૂર્વ દિશાએ પા. દાજીભાઇ છબાભાઇનું ખેતર છે, દક્ષિણે પા. ખોડાભાઈ દેવજીનું ખેતર છે, પશ્ચિમે પા. શંકરભાઇ ગબાભાઇનું ખેતર છે, તથા ઉત્તર દિશાએ દરિયાં તલાવડી છે. એ ખુંટ ચાર વચ્ચેનું અદબદ, વાડ વળગણી,

શેડા પાળી, ઝાડ ભીડ, સમેત વેચાણુ આપ્યું છે. તેની કિંમતના રૂ-પિયા ૫૮૦) અંકે પાંચસોને એંશી ગામ ચલણી બાબાશી લઈને વેચાણુ આપ્યું છે. યાવતચંદ્ર દિવા કરો વેચાણુ આપ્યું છે. અભ-રામ કુલ ન દાવે વેચાણુ આપ્યું છે. આકાશથી પાતાળ સુધી વેચાણુ આપ્યું છે. એ ઉપર હવે અમારો કે અમારા વાલી વારસોનો કોઇનો કોઈ પણુ પ્રકારનો હક દાવો રહ્યો નથી. એ ખેતર અમારા બાપીકું અમારા કબજા ભોગવટાનું હતું, તે આજરોજ તમારે કબજે સોંપ્યું છે. અને હવેથી એ તમારી વંશ પરંપરાની મિલ્કત છે. એ ખેતર ઉ-પર સરકારનો હક છે તેના આકારના રૂપિયા તમો ભરજો. એ ખેતર નો તમારે દિલ ચહાય તેવો વહીવટ કરો તેમાં કોઇ હર હરકત કરે નહિ અને જો કોઇ હર હરકત કરે તો તેનો જવાબ અમો તથા અ-મારા વાલી વારસો દઇએ સહી. અને જો ખેતર તમારા કબજામાંથી જાય તો રૂપિયાનો જવાબ અમો તથા અમારા વાલી વારસો દઇએ સહી. અને જો ન દઇએ તો અમારી હરેક મિલ્કતથી રૂપિયા પુરા ક-રી લ્યો. એ ખેતરમાં જવા આવવાનો તથા હળ ગાડાનો માર્ગ પા. દાજીભાઈ છબાભાઇના ખેતરને આથમણે શેડે છે. એ ખેતરનું ચોમા-સાનું પાણી હરિયાં તલાવડીમાં જાય છે. આ ખેતર અમોએ અમારી રાજી ખુશીથી તથા અક્કલ હોશિયારીથી લખી આપ્યું છે તે કબુલ મંજુર છે. ઉપર લખ્યું તે સહી.

અત્રે ——————— મતુ   અત્રે ——————— સાખ.

વકીત—વેચવા કાઢેલું. **યાવતચંદ્ર દિવાકરો** (સંસ્કૃત દ્વિવચન છે. **યાવત્**—જ્યાં સુધી+**ચંદ્ર**+**દિવાકર**—સૂર્ય) જ્યાં સુધી ચંદ્ર સૂર્યની હ-યાતી હોય ત્યાં સુધી. **અઘાટ**—કંઇપણુ હક રાખ્યા વિના. **અભરામ કુલન દાવા**=કોઇપણુ પ્રકારનો હક કદી ન પહોંચે.

ઘરના ખત વિષે સમજણુ.

ઘરનું વેચાણુ ખત હોય તો તેનું ચોમાસાનું પાણી ક્યાં થઇને જાય છે, વગેરે લખવું, તથા એ ઘરને અંગે કંઈ ખડકી—વાડો વગે-રેમાં હિસ્સો આવતો હોય તો તે જણાવવું. ઘરનું ગીરો ખત હોય તો ઘર પડેઆખડે તેની મરામત અમો કરાવી આપીએ, અને અમે

ન કરાવી આપીએ ને તમારે કરાવવું પડે તો જે ખર્ચ થાય તેનું દર માસે દર રૂપિયે ા દોકડા વ્યાજ સાથે એ રૂપિયા તથા ગીરોના રૂપિયા આપીએ ત્યારે ઘર ઉપર અમારો હક પહોચે છ૦ લખાવી લેવું.

ભાડાચિઠ્ઠી.

સંવત ૧૯ ૪૮ના વર્ષે શ્રાવણ સુદી ૫ ને વાર મંગળ. પરી૦ મંગળદાસ નથુભાઇ રહેવાશી સૂરત શેહેરના, જોગ લી. મજકુરના પંઆ. રામજી હરિભાઇ, જત તમારૂં ઘર ૧ મજકુરના હરિપરા મધ્યે પાડાપોળમાં છે. તે બધા ઇમલા સાથે અમોએ ભાડે રાખ્યું છે. તેનું ભાડું દર વર્ષે રૂા. ૨૫) અંકે પચ્ચીસ ચઢે, તે વરસ પુરૂં થએ ચુકવી આપીએ સહી જય સૂધી ઘર અમો કબજે રાખિયે ત્યાં સૂધી એ પ્રમાણે ભાડું આપ્યાં જઇએ સહી. અને તમે ઘર ખાલી કરવાની ખબર આપો ત્યાર પછી ૧૦ દિવસ સૂધીમાં ઘર ખાલી કરી તમારે હવાલે કરીએ સહી. અને ચઢેલું ભાડું ચૂકવી આપીએ સહી. એ ઘરનાં નેવાં ચળાગણીની મજુરીનું ખર્ચ અમારે શિર છે, અને નળિયાંની ખોટ તમારે પુરી કરવાની છે. ઉપર લખ્યું તે સહી.

અત્રે ———— મતુ	અત્રે ———— સાખ
પંઆ. રામજી હરિભાઇ મતુ દા. પોતે આ ભાડાચિઠ્ઠી અમોએ અમારે હાથે લખી છે.	૧ શા. બાબર વૃજલાલ સાખ ધણી એ હજુર.
	૨ પંઆ. જગજીવ કેશવરામ સાખ ધણી એ હજુર.

મજકુર=ઉપર જે આવ્યું તે. **ઇમલા**–ઓરડો–પરશાળ વગેરે ઘરનાં સર્વ અંગ.

ગણોતનામું.

સંવત ૧૯૪૮ ના વર્ષે વૈશાખ સુદી ૧ વાર બુધે, પા. ડુંગરભાઇ વાહાલાભાઇ રહેવાશી કરમસદના, જોગ લી. મજકુરના પગી. ધનાબના તારાપરા. જત તમારૂં ખેતર નામે સૂકા કુવાવાળું વીઘાં ૫ (સરવે નંબર જાણતા હોય તો લખવો) અમોએ સંવત ૧૯૪૯ ની ફસલ ઉ-

પર સાથે ખેડવા રાખ્યું છે તેની સાથના રૂપિયા વરસ ૧ ના ૫૦) અંકે પચાસ ગામચલણી બાબાશાઇ કર્યા છે. તે સરકારના હપતા પ્રમાણે અર્ધા અર્ધા બે હપતે આપીએ સહી. સંવત ૧૯૪૯ ના વૈશાખ સુદી ૩ સૂધીમાં ખેતર તમારે હવાલે કરીએ, અને તે ઉપર ખેડ ખાતરનો કે કશાનો હક રાખીએ નહિ. ઉપર લખ્યું તે સહી.

અત્રે ______ મતુ અત્રે ______ સાખ

† પગી. ધના બના તારાપરા મતુ દા.લખીતંગના. સહી ઉપર નિશાન તેને હાથે કરાવ્યું છે.

પા. ગોવિંદભાઇ જેસંગભાઈ સાખ ધણી બે હજુર.
પગી. ગબા છગા સાખ દા. લખીતંગના.
લી. પા. ઇશ્વરભાઇ દાદાભાઇ ધણી બે હજુર લખ્યું છે.

ધર્મપત્રિકા—એટલે ધર્માદા આપી દીધાનો લેખ. વેચાણ ખતમાં અને એમાં ફેર એટલો કે, એમાં 'વેચાણ આપ્યું છે' તે જગાએ. 'શ્રી[1] કૃષ્ણાર્પણ આપ્યું છે' એમ લખવું. એમાં રૂા. નો આંકડો આવે નહિં. હકના સંબંધમાં વેચાણના જેવાજ મુદ્દા આવે.

(રસિટ ટીકીટ પરખાતુ.)

પગી પથા સક્કરનું ખાતું. સંવત ૧૯૪૮.

જ. ______ ઉ. ______

૫૦) અંકે રૂપીઆ પચાસ રોકડા. સંવત ૧૯૪૮ ના ભાદરવા વદી. ૧૨ ને રોજ લીધા તે અમારે તમોને આપવા.

પગી પથા | સક્કર સહી | દા. પોતે.

---

૧ કૃષ્ણને અર્પણ—પરમેશ્વરને અર્પણ.

હુંડિયો.

સામાન્ય સમજણ.

(૧) હુંડી—શાહુકારની આબરૂ ઉપર નાણાં મળે એવી ચિઠ્ઠીને હુંડી કહે છે.

(૨) હુંડીની જરૂર—આપણે પરદેશ વેપાર અર્થે કે જાત્રા અર્થે જવું હોય ત્યારે સાથે રૂપિયા રાખીએ તો રસ્તામાં સાચવવાની તથા લૂંટાવાની બીક રહે, તેથી અહિંના કોઇ સાહુકારને ત્યાં રૂ. ભરી તેની પાસેથી પરદેશના કોઇ શાહુકાર ઉપરની ચીઠ્ઠી લઇએ, તો તે શાહુકાર અહીંના શાહુકારની વતી આપણને રૂ. આપે, તેથી આપણને રસ્તામાં કશી બીક રહે નહિં. ઇંગ્રેજી રાજ્ય નહોતું ત્યારે રસ્તામાં લૂટવાની બહુ બીક હતી, તે વખતે એવી હુંડિયોનો બહુ ખપ પડતો. વળી હુંડિયોનું કામ ટપાલના મનીઑર્ડરો બજાવે છે, તેથી એવી હુંડિયોની જરૂર ઓછી રહી છે.

પરન્તુ હુંડિયોનો ઘણો ઉપયોગ તો વેપારીઓનાં અરસપરસ લેણાં દેણાં વાળવામાં થાય છે. જાણે કે નડિયાદના વેપારીઓ મુંબાઇથી કાપડ વગેરે માલ મંગાવે છે, અને મુંબાઇના વેપારીઓ નડિયાદથી તમાકુ, રૂ વગેરે ખરીદે છે. તેથી જાણે નડિયાદના શા. માણેકલાલને મુંબાઈના શેઠ સોરાબજીનું દેવું થયું. અને મુંબાઈના શેઠ ખેમચંદને નડીયાદના પા. ગંગાદાસનું દેવું થયું તેઓ એકબીજાપર રોકડા રૂપિયા મોકલે તો ખર્ચ વધારે થાય. તેથી માણેકલાલ ગંગાદાસ પટેલને ત્યાં રૂપિયા ભરીને તેમની પાસેથી શેઠ ખેમચંદના ઉપરની હુંડી લે, અને તે સોરાબજીના ઉપર બીડે, તો સોરાબજી એ ચીઠ્ઠી ખેમચંદને આપીને તેમની પાસેથી રૂપિયા લે, એટલે ચારે જણને અરસ્પરસ દેવું પતી ગયું, ને કોઇને રોકડા રૂપિયા ગણવાની જરૂર રહી નહિં.

હમેશ કંઇ અરસ્પરસ દેવું લેણું હોય તોજ હુંડિયો લખે છે એમ કંઇ નથી શરાફ (નાણાવટી) લોકો હુંડિયામણની પેદાશ માટે પણ એકબીજા સાથે આડત રાખી અરસ્પરસ હુંડિયો લખે છે.

(૩) વેપારીની વતી પરદેશમાં જે શખ્સ માલની ખરીદી અથવા વેચાણ કરે છે તેને **આડતિયો** કહે છે. શરાફ લોકો એક બીજાપર અરસ્પરસ હુંડિયો લખવાની આડત પણ રાખે છે.

(૪) આડતીયાને વેચાણ અથવા ખરીદીની રકમ ઉપર સેંકડે અમુક ટકા કમીશન દાખલ આપવામાં આવે છે તેને **આડત** કહે છે.

(૫) વેપારિયો કે શરાફો ઘણું કરીને પોતાના આડતિયા ઉપરજ હુંડિયો લખે છે. અને જો પરાયા ઉપર લખી હોય તો તેટલી કિંમત-ની અવેજી ચીઠ્ઠી ગમે તે રીતે પણ તેનાપર મોકલી દે છે.

(૬) હુંડી લખી આપનાર હુંડી લખાવનાર પાસે સેંકડે અમુક ર-કમ લે છે તેને **હુંડિયામણ** કહે છે. (આશરે સેંકડે રૂા. ૦। કે ૦॥ હોય છે) હુંડિ લખીઆપનારને હુંડી આપ્યા બદલ હુંડિયામણ કોઇવાર મળે છે તેમ કોઇવાર જોડવું પણ પડે છે. એટલે ૧૦૦) થી ઓછા રૂા. લઇને ૧૦૦) ની હુંડી લખી આપે છે. જ્યારે બજારમાં નાણાંની ભીડ હોય–હુંડી લખી આપવાની ગરજ ઘણાને હોય, ને રાખનારા થોડા હોય, ત્યારે એમ બને છે. ને એથી ઉલટું હોય ત્યારે હુંડીના ભાવ ચઢે છે,

(૭) હુંડી લખાવનાર ધણી **'રાખ્યાવાળા'** કહેવાય છે.

(૮) હુંડી બે પ્રકારની છે. ૧ **શાહજોગી**. ૨ **નામજોગી.**

શાહજોગી—એ હુંડી બીજાને વેચી શકાય છે અને તેના રૂ-પિયા હરકોઇને ખોળાધર ‡ આપવાથી મળી શકે છે. **નામજોગી**—એ હુંડીના રૂપિયા રાખ્યાવાળા ધણીતેજ, અથવા જેને અપાવાનું તેણે હુંડીમાં લખાવ્યું હોય તેનેજ મળે છે. એ હુંડી વેચી શકાતી નથી.

હુંડી જ્યારે વેચે છે ત્યારે તેના મથાળાપર લખે છે કે "લી. ફ-લાણા ફલાણા, જત આ હુંડી અમોએ ફલાણાને વેચી છે"

(૯) વેપારી લોકો કેટલીકવાર **અમારીવતીને** ખાતે હુંડિયો લખે છે અને કેટલીકવાર **તમારીવતીને** ખાતે લખે છે.

આડતિયાના મંગાવ્યા વિનાજ પોતાની ખુશીથી હુંડિયો લખે છે તે **અમારીવતીને** ખાતે કહેવાય છે. એ હુંડામાં હુંડિયામણ વગેરેના નફા નુકશાનનો માલિક લખનાર પોતે છે. જ્યારે આડતિયાના મંગાવ્યાથી હુંડિયો લખે છે અથવા ખરીદ કરીને મોકલે છે ત્યારે તે **તમારીવતીને** ખાતે કહેવાય છે. એવી હુંડિયોમાં નફા ખોટનો માલિક આડતિયો છે. પણ વરસ આખરે તેનો જેટલો નફો આપણી પાસે લ્હેણો થાય તે ઉપર અમુક હકસાઈ આડત બદલ આપણને તે કાપી આપે છે.

---

‡ ઓળખાણ બાબતનો જામીન.

(૧૦) બધી હુંડિયોના રૂપિયા કંઇ તુર્તજ મળતા નથી. પણ તે હુંડી પાકે ત્યારે એટલે તેમાં જે મુદ્દત લખી હોય તે પૂરી થાય ત્યારે મળે છે. હુંડીમાં મુખ્ય મુદ્દતો નીચે પ્રમાણે લખે છે.

(૧) તુર્ત મુદ્દતની—એટલે હુંડી દેખાડે કે તુર્તજ રૂપિઆ મળે.

(૨) મુદ્દતદિન વળતાની—એટલે બીજે દિવસે રૂપિયા મળે.

(૩) મુદ્દતવાર ભોમની—એટલે ચોથે દિવસે રૂપિયા મળે.

(૪) મુદ્દત દિન ચારની—નવમે દિવસે રૂપિયા મળે (કેટલીક ઠેકાણે ૧૩ દિવસે મળે છે.)

(૫) બાંધી મુદ્દત—અમુક દિવસે, અથવા અમુક દહાડા પછી રૂ. આપવાનુ હુંડીમાં લખ્યું હોય તે પ્રમાણે મળે.

(૧૧) જેના ઉપરની હુંડી હોય તેની પાસે આપણે હુંડી લઇને જઇએ ત્યારે તે હુંડી ઉપર તે દિવસની મીતિ લખીને હુંડી આપણને પાછી આપે છે તેને **દેખાડ ઘાલીઆપી** કહે છે.

(૧૨) પછી જે મુદ્દતની હુંડી હોય તેટલા દિવસ થાય, ત્યારે આપણે તે હુંડી લઇને તેને ત્યાં જઇએ ત્યારે તે આપણને તેમાં લખેલા રૂ. આપે છે, અને તે બદલ હુંડીની પીઠપર આપણી પાસે પહોચ લખાવી લેછે. તેને **ભરપાઈ** કહે છે. એવી રીતે કે 'આ હુંડીના રૂપિયા મને ભરીપુરીને પહોચ્યા છે.' એવી રીતે હુંડી શીકરાઈ એટલે તે **ખોખું** કહેવાય છે. અને પછી શિકારનાર, એ ખોખું લખનાર ધણીપર બીડી દેછે.

(૧૩) હુંડી જેનાપર લખી હોય તે ધણી હુંડીના રૂપિયા આપે તો તેણે **હુંડી શીકારી** (સ્વીકારી—કબુલ કરી) કહેવાય છે. અને જો તે ન શીકારે તો રાખ્યાવાળો ધણી. તે લખનારને પાછી લાવીને આપેછે. એટલે લખનાર ધણીએ તેની પાસેથી જેટલા રૂપિયા લીધા હોય તે પાછા આપે છે. તથા તે ઉપરાંત સેંકડે એક ટકા લેખે ખેપ ન કરામણ[૧] આપે છે. તથા દોકડા લેખે વ્યાજ આપે છે. મહિનાથી ઓછી મુદ્દત થઈ હોય તોપણ મહિનાનું વ્યાજ આપે છે. અને મહિના ઉપર થઇ હોય તો જેટલી મુદ્દત થઈ હોય તેટલી સઘળી મુદ્દતનું વ્યાજ આપે છે. પણ જેના ઉપરની હુંડી હોય તે ધણી દેવાળુ કાઢે અને

---

૧ **ખેપ**—તેને અથડામણુ થઇ તે બદલ+**ન કરામણ**=ન શીકાર્યું તે બદલ.

તેથી હુંડી ન શીકરાય તો એપ ન કરામણુ તથા વ્યાજ મળતું નથી. કેમકે એમાં લખનારની શાહુકારીનો દોષ નથી, તેથી ફક્ત આપેલા રૂપિયાજ પાછા મળે છે.

(૧૪) હુંડી ગેરવલ્લે પડે તો લખનાર ધણી ફરીથી ચિઠ્ઠી લખી આપે તેને **પેંઠ** કહે છે. પેંઠ ગેરવલ્લે પડે તો **પરપેંઠ** મળે, અને પરપેંઠ ગેરવલ્લે પડે તો **કાગળ** મળે.

(૧૫) હુંડી શીકરાતા પેહેલાં લખનાર ધણી દેવાળું કાઢે તો **રાખ્યાવાળાના** રૂ. જાય, અને પછી કાઢે તો **શીકારનારના** જાય.

એ રીતે હુંડિયોનો વ્યવ્હાર ચાલે છે. તે વિદ્યાર્થીએ શાન્ત મગજથી સમજવો જોઇએ. હુંડિયોના સંબંધમાં બીજી પણ ઘણી ઝીણી બાબતો જાણુવા જેવી છે પરન્તુ તે જેને સરાફી ધંધો કરવો હોય તેનેજ કામની છે.

હુંડી શાહજોગી.

લી. પરી. મોતીલાલ માણેકલાલ.

જત આ હુંડીનાં નાણાં શીકારી આપજો. દા. પોતે.

સ્વસ્તિ શ્રી સૂરત બંદરે, મહાશુભસ્થાને, પૂજ્યા રાધ્યે, પરી. શ્રી ૫. પરી. ઝવેરીલાલ હીરાલાલ. જોગશ્રી અમદાવાદથી લી. પરી. મોતીલાલ માણેકલાલના જેગોપાળ વાંચજો. જત અત્રેથી રાખ્યા પંડ્યા અમૃતલાલ રઘુનાથજી પાસેથી રૂ. ૪૦૦), અંકે ચારસેં, નીમે રૂપિયા બસેંથી બમણા પુરા રોકડા લીધા છે. તેની મુદ્દત હુંડી પહોચ્યા પછી દિન ચારની, નામે શાહ વેપારીજોગ, રૂપિયા હુંડીની રીતના, અથ ઠામ ઠેકાણું ચોકસ કરીને આપજો. નિશાની એ જે કાગળ મધ્યે લખીશું. સંવત ૧૯૪૮ ના અશાડ સુદી. ૫ ને બુધ.

નીમે નીમે રૂપિયા એકસોથી ચોગણા ચારસેં પુરા કરી આપીએ.

દા. મેહેતા હેમચંદ નિમચંદના જેગોપાળ વાંચજો.

| ૪૦૦ |

શીકારવું=કબુલ કરવું. **નીમે**=અર્ધ ભાગ. **શાહ વેપારીજોગ**—હુંડી લાવનાર શાહુકાર હોય તો તેને આપજો. અથવા ખોળાધર (ઓળખાણ લઇને આપજો. **અથ**=રૂપિયા **ઠામઠેકાણું**=લેવા આવનારનું વતન વગેરે (કેમકે એ હુંડી ગમે તેને વેચી શકાય છે) **નીશાની એ**

જે કાગળ મધ્યે લખીશું—હુંડી લાવનાર ખરીજ હુંડી લઇને આવ્યો છે તે બાબતની આડતિયાની ખાતરી થવા માટે લખનાર ધણી આડતિયા ઉપર એક અલ્હાયદો કાગળ મોકલે છે. તેમાં તે સમજી શકે તેવી કામકાજ વગેરેની નિશાનીઓ લખે છે. જો હુંડી ધણીજોગી હોય તો રાખ્યાવાળાના અંગ ઉપરની તલ વગેરે નિશાનીઓ લખે છે.

પેંઠ.

લી. પરી. મોતીલાલ માણેકલાલ.

જત આ પેંઠ લખ્યા પ્રમાણે શીકારી નાણાં આપજો.

દા. મેહેતા ભવાનીશંકર રામશંકર.

સ્વસ્તિશ્રી સૂરત બંદરે મહાશુભસ્થાને પૂજ્યા રાધ્યે, પરી. શ્રીપ પરી, ઝવેરીલાલ હીરાલાલ જોગશ્રી અમદાવાદથી લી. પરી. મોતીલાલ માણેકલાલના જેગોપાળ વાંચજો. જત તમારી ઉપર પ્રથમ હુંડી. ૧ રૂ. ૪૦૦) ની અંકે ચારસેંની, નીમે રૂપિયા બસેથી બમણા પુરાની, લખી અમારી, રાખ્યા પંજ્યા અમૃતલાલ રઘુનાથજી પાસેથી, મુદત હુંડી પહોંચ્યા પછી દિન ચારની નામે શાહ વેપારી જોગ, રૂપિયા હુંડીની રીતના ચલ દામ ઠેકાણું એકમ કરીને આપજો. નિશાની એ જે કાગળ મધ્યે લખીશું. લખી સંવત ૧૯૪૮ ના અશાડ સુદી. ૫ ને વાર બુધે લખી છે. તે રાખ્યાવાળા ધણી કહે છે જે હુંડી ગેરવલ્લે પડી છે. માટે આ પેંઠ લખી આપી છે. તેથી તમો તમારો આવરો, તથા ખાતુ, તથા રોજમેળ, તથા નોંધ સર્વે જોઇ તપાસીને હુંડી શીકારી નાણાં નહિ આપ્યાં હોય તો આ પેંઠ શીકારી નાણાં આપજો. અને જો હુંડી શીકારી નાણાં આપ્યા હોય તો આ પેંઠ રદ છે. વાંચીને ફાડી નાખજો. અમો તમને સનદર થઇને વાર એક મજરે આપીશું તે જાણજો. સંવત ૧૯૪૮ ના શ્રાવણ સુદી ૨ વાર ગુરૂ.

નીમે નીમે રૂપિયા એકસોથી ચારગણા ચારસેં પુરા કરી આપજો. **દા. મેહેતા ભવાનીશંકર રામશંકરના જેગોપાળ.**

| ૪૦૦ |

આવરો તથા **નોંધ** વિષે જુઓ **શનદ**=લેખ, દસ્તાવેજ. **મજરે**=હિસાબમાં. **રદ**=ફોક, નકામી.

પરપેંઠ.

લી. પરી. મોતીલાલ માણેકલાલ.

જત આ પરપેંઠ લખ્યા પ્રમાણે શીકારી નાણું આપજો. દા. પોતે.

સ્વસ્તિ શ્રી સુરત બંદરે, મહાશુભસ્થાને પૂજ્યારાધ્યે, પરી. શ્રી ૫ પરી. ઝવેરીલાલ હીરાલાલ. જોગશ્રી અમદાવાદથી લી. પરી. મોતીલાલ માણેકલાલના જેગોપાળ વાંચજો. જત અમોએ પ્રથમ તમારા ઉપર હુંડી. ૧ રૂ. ૪૦૦) ની અંકે ચારસેંની નીમે રૂપિયા બસેંથી બમણા, પુરાની રાખ્યા પંડ્યા અમૃતલાલ રઘુનાથજી પાસેથી. મુદ્દત હુંડી પહોચ્યા પછી દિન ચારની, નામે શાહ વેપારીજોગ, રૂપિયા હુંડીની રીતના, અથ ઠામઠેકાણું ચોકસ કરીને આપજો, નિશાની એ જે કાગળ મધ્યે લખીશું, મીતિ સંવત ૧૯૪૮ ના જેઠ વદી. ૧૧ વાર શનેઉની લખી આપી હતી. ત્યાર પછી શ્રાવણ સુદી. ૨ એ પેઠ લખી આપી છે. તે રાખ્યાવાળા ધણી કહે છે જે હુંડી તથા પેઠ સનદોર ગેરવલ્લે પડી છે. તેથી આ પરપેંઠ લખી આપી છે. માટે તમો તમારો આવરો તથા રોજમેળ, તથા ખાતુ, તથા નોંધ જોઇ તપાસીને હુંડી તથા પેંઠ સનદોર મધ્યે શીકારી નાણું નહિં આપ્યાં હોય તો આ પરપેંઠ શીકારી નાણાં આપજો. કદાચ હુંડી તથા પેઠ સનદોર મધ્યે શીકારી નાણું આપ્યાં હોય તો આ પરપેંઠ રદ છે, વાંચીને ફાડી નાખજો. અમો તમને સનદોર વણ થયાને વાર ૧ ગજરે આપીશું તે જાણજો. સંવત ૧૯૪૮ ના શ્રાવણ સુદી ૧૨ વાર મગળ.

નીમે નીમે રૂપિયા એકસોથી ચારગણા ચારસેં પુરા કરી આપજો. **દા. મેહેતા ભવાનીશંકરના જે; ગોપાળ વાંચજો.**

| ૪૦૦ |

જેમ પેંઠપરથી પરપેંઠ લખી છે તેમજ પરપેંઠપરથી કાગળ લખી શકાશે તે વિધાર્થીની પાસેજ જોડાવવો.

નામજોગી હુંડી.

લી. પા. હાજીભાઇ છબાભાઇ.

જત આ હુંડી શીકારી નાણું આપજો દા. પોતે.

સ્વસ્વિ શ્રી ઇંદોર મહાશુભસ્થાને પુજ્યારાધ્યે પા. શ્રી ૫. પા. ખો-

ડાભાઇ દેવજી. એતાન્ શ્રી પીપલાવથી લી. પા. દાજીભાઇ છગાભાઇના રામરામ વાંચજો. જત અત્રેથી રાખ્યા પંડ્યા મંછારામ ઘેલેલાભાઈ પાસેથી, રૂા. ૨૦૦) અંકે બસેં, નીમે રૂપિયા સોથી બમણા પુરા રોકડા લીધા છે. તેની મુદ્દત હુંડી પહોચ્યા પછી દિન વળતાની નામે* પા. ભીખાભાઇ જીજીભાઈ જોગ આપજો. નિશાની એ જે કાગળ મધ્યે લખીશું. સંવત ૧૯૪૮ ના ભાદરવા સુદી. ૧૪ વાર સોમે.

નીમે નીમે રૂપિયા પચાસથી ચો- ગણા બસેં પુરા કરી આપજો.

દા. પંડયા. છોટાલાલ વેણીરામના આશિર્વાદ.

| ૨૦૦ |

ભલામણ.

સ્વસ્તિશ્રી અમદાવાદ મહાશુભસ્થાને પુજ્યા રાધ્યે, શા. શ્રીપ શા. હીરાચંદ રણછોડ. જોગશ્રી પીપલાવથી લી. પા. દાજીભાઇ છગાભાઇના રામરામ વાંચજો. જત અત્રેથી પંડ્યા મંછારામ ઘેલેલાભાઈ અમદાવાદ આવ્યા છે તેમને રૂા. ૫૦૦) અંકે પાંચશેં સુધી અમારે ખાતે ઉધારીને આપજો. અને તેની પહોંચ લખાવી લઇને અમારાપર બીડજો. એની બાંધણી આજથી એક માસ સુધીની છે. તે ઉપરાંત આવે તો અમારો જવાબ મંગાવીને આપજો. સંવત ૧૯૪૮ ના આસો સુદી. ૧ ને વાર ગુરૂ.

દા. પા. દાજીભાઈ છગાભાઇ.

ભલામણ—પરદેશમાં કોઇને નાણાં અપાવા સારૂ આડતિયાપર લખેલી ચિઠ્ઠી.

માલનું ભરતિયું

સ્વસ્તિ શ્રી નડિયાદ મહાશુભસ્થાને પૂજ્યરાધ્યે શા. શ્રી ૫ શા. મોહનલાલ ગણેશજી. જોગશ્રી મુંબાઇ બંદરથી લી. શા. ધર્મચંદ કર્મ-

---

* જો રાખ્યાવાળાનેજ આપવાના હોય તો "નામે રાખ્યાવાળા ધણીજોગ આપજો" એમ લખે છે. પછી તેના અંગ ઉપર તલ વગેરે નિશાનીઓ હોય તે અલ્હાયદા કાગળમાં જણાવે છે. તે જોઇને તેને રૂા. આપે છે.

ચંદના જેગોપાળ વાંચજો. જત અત્રેથી તમારી વતી કાપડની ગાંસડી. ૧ કાલરોજ રેલવે મારફત રવાના કરી છે તેનું ભરતિયું નીચે પ્રમાણે ઉતારી મોકલ્યું છે.

૨૮૧। ાા કાપડના નીચેની વિગતે.

૧૦૬। માદરપાટના તાકા નં. ૨૫, વાર ૩૮, ઈંચ ૫૦, નંબર. ૧૫૨૫ દર તાકાના રૂા. ૪। લેખે.

૬૫) માદરપાટ તાકા ૨૦, વાર ૩૦, ઈ. ૪૨, નં. ૩૬૨ દર રૂા. ૩।.

૫૬। ધોતી જોટા નં. ૩૦, વા. ૧૦, ઈ. ૫૦, નં.૨૫૫, દર રૂ. ૧ાાા=

૫૦) ધોતી જોટા નં. ૪૦, વાર ૮, ઈ. ૩૬, નં. ૫૫૫, દર રૂા. ૧।.

૧૨ાા દુપટા રેશમી જોટા ૧૦, વાર ૮, ઈ. ૫૦, દર રૂા. ૧। લેખે.

૨૯૦

૮ાા≈। વળતર દર સેંકડે ૩ ટકા લેખે.

૨૮૧। ાા

૮) ાા ખરાજાતના નીચેની વિગતે.

ાાા બાંધણુ સારૂ કંતરાણ.

૦)= ગાંસડી બંધામણીની મજુરીના.

૦। સ્ટેશન સુધી લઈ જવાનું ભાડું.

૪) નડિયાદ સુધીનું રેલવે ભાડું.

૨ાા=ાા અમારી દલાલી દર રૂપીએ દોકડા ૧ લેખે.

૮) ાા

૨૯૦ાા—।

એ રીતે ભરતિયું ઉતારી મોકલ્યું છે તે પહોચ્યેથી માલ તપાસી જમા ખર્ચ કરી જવાબ લખજો. ભૂલચૂક લેવી દેવી. સંવત ૧૯૪૮ માગશર સુદી. ૨.

અરજીઓ તથા રીપોર્ટો.

સામાન્ય સમજણ.

અરજી તથા રીપોર્ટમાં તફાવત—સરકારી અધિકારિયો સરકારી કામકાજની હકીકત પોતાના ઉપરીને લખે તે **રીપોર્ટ**, અને તેઓ તથા રૈયત વર્ગના માણસો પોતાની ખાનગી હકીકત સંબંધી સરકારને અરજ કરે તે **અરજી** કહેવાય છે.

મથાળું, હકીકત, અને સમાપ્તિ વિષે પાછળ લખાઇ ગયું છે તે વિદ્યાર્થીએ યાદ કરવું. અરજીઓ લખનારને રાજ્યપદ્ધતિનું થોડુંક જ્ઞાન હોવું જોઇએ, તેથી તે નીચે લખીએ છીએ.

કલેક્ટર એ જીલ્લાનો રાજા કે પિતા છે એમ કહીએ તો ચાલે. રેવીન્યુ અને પોલીસ ખાતુ તેના પ્રત્યક્ષ અધિકારમાં છે, અને બીજાં સઘળાં ખાતાં (ઇંજનેર, સરવઇ, નિશાળ વગેરે) તેની દેખરેખમાં છે. વળી કલેક્ટરનામાં બે હોદ્દાનો સમાવેશ થએલો છે. (૧) **કલેક્ટર**, (૨) **માજીસ્ટ્રેટ**. તે જ્યારે રેવીન્યુ ખાતાનું એટલે ઉપજ વસુલ કરવા સંબંધીનું કામ કરતો હોય છે ત્યારે **કલેક્ટર** કહેવાય છે, અને ફોજદારી ગુન્હાનો ઇનસાફ કરવાનું કામ કરે છે ત્યારે **માજીસ્ત્રેટ** કહેવાય છે.

કલેક્ટરના તાબામાં એક કે વધારે આસિસ્ટંટ કલેક્ટરો, એક ડીસ્ટ્રીક્ટ ડેપ્યુટી કલેક્ટર, અને એક હજુર ડેપ્યુટી કલેક્ટર હોય છે. આસિસ્ટંટ કલેક્ટર અને ડી. ડેપ્યુટી કલેક્ટરને દેખરેખને માટે તાલુકા વેંહેંચી આપે છે. અને હજુર ડેપ્યુટી કલેક્ટર જીલ્લાના સ્થળમાં રહીને ત્રીજોરીનું કામ કરે છે વળી એ સઘળા કલેક્ટરની પેઠે માજીસ્ટ્રેટનું કામ પણ કરે છે. આસિ૦ કલેક્ટર અને ડી. ડે. કલેક્ટરના તાબામાં દરેક તાલુકાને માથે મામલતદાર હોય છે તેઓ તથા તેમના અવલ કારકુનો પણ માજીસ્ટ્રેટનું કામ કરે છે.

કલેક્ટર, આસિ૦ કલેક્ટરો, અને ડે૦ કલેક્ટરો ફસકલાસ (પેહેલા વર્ગના) માજીસ્ટ્રેટ હોય છે. મામલતદાર સેકન્ડ ક્લાસ (બીજા વર્ગનો) અને અવલ કારકુન થર્ડ ક્લાસ (ત્રીજા વર્ગનો) માજીસ્ટ્રેટ હોય છે. પછી કોઇએ ઓછીવતી ડીગ્રી પણ મેળવેલી હોય છે.

જીલ્લાના પોલીસ ખાતાનો ઉપરી સુપરીટેંડેંટ છે, તેના હાથ ની-

ચે પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, ને તેના હાથ નીચે દરેક તાલુકામાં એકેક ફોજદાર હોય છે. ફોજદારના હાથ નીચે જમાદાર, હવાલદાર, નાયક, કાન્સ્ટેબલો (સિપાઇયો) અનુક્રમે છે. પોલીસ ખાતાના સઘળા અધિકારિયોનું કામ ગુન્હા પકડવાનું છે. ઇન્સાફ કરવાનો તેમને બીલકુલ અધિકાર નથી. તેઓ ગુન્હેગારોને પકડીને માજીસ્ટ્રેટને હવાલે કરે છે, અને પછી તેઓ તેમનો ઇનસાફ કરે છે.

ગામના કે રૈયતના સાર્વજનિક લાભો જાળવવાની અરજીઓ કલેક્ટરને આપવી. (મામલતદારને આપે તોપણ ચાલે.) સાંથના રૂપિયા, અપમાન, મારામારી છ માસની અંદરનો સ્થાવર મિલ્કતનો કબજો વગેરેની ફરિયાદ મામલતદારને કરવી. લેણાદેણાની અને છ માસ ઉપરનો કબજો ભોગવટો છોડાવવાની ફરિયાદ દીવાનીકોર્ટમાં કરવી. ચોર લૂંટારા વગેરે ગુન્હેગારોને પકડવાની ફરિયાદ ફોજદારને કરવી.

ફોજદારને ઇંગ્રેજીમાં ચીફકાન્સ્ટેબલ (ચીફ—મુખ્ય+કાન્સ્ટેબલ—સિપાઇ) કહે છે. મામલતદારને રાવસાહેબનો ખેતાબ મળેલો છે.

એજન્સિયોમાં અને સ્ટેટોમાં અધિકારિયોના નામમાં ફેર હોય છે. પરન્તુ અરજીયોને રીપોર્ટોની પદ્ધતિ તો ઘણું કરીને સરખીજ છે.

મથાળું—(૧) જો સરકારી અધિકારી હોય તો 'સરકાર મેહેરબાન' અને સરકારી અધિકારી ન હોય તો એકલા 'મેહેરબાન' લખીને પછી તેનું નામ લખવું. (૨) પછી નીચે બીજી લીટીમાં તેનો હોદ્દો જણાવવો. (૩) પછી તે નીચે એક ટુંકી લીટીમાં તે જે વિભાગનો ઉપરી હોય તે વિભાગ લખવો.

અધિકારીનું નામ ન જાણતા હોઇએ તો તેની કંઇ જરૂર નથી. નામની જગાએજ તેનો હોદ્દો લખવો, ને પછી તે નીચે વિભાગ લખવો.

જેમકે, સરકાર મ્હેરબાન ઇ. જાઇલ્સ. એસ્કવાયર†
એજ્યુકેશનલ ઇન્સપેક્ટર સાહેબ બહાદુર
ઉત્તર પ્રાંત.

અથવા— સરકાર મ્હેરબાન એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર
સાહેબ બહાદુર
ઉત્તર પ્રાંત.

---

† ઇંગ્રેજોમાં માનને ખાતર નામને છેડે એસ્કવાયર શબ્દ જોડાય છે.

સમાપ્તિ—હકીકત લખી રહ્યા પછી 'એજ અરજ' લખીને તારીખ નાખવી.

(ગામ લોકની અરજી–તળાવ ખોદાવવા બાબતની)

સરકાર મ્હેરબાન કલેક્ટર સાહેબ બહાદુર.

જીલ્લે ખેડા.

સાહેબની જનાબમાં મોજે પીપલાવ તાલુકે બોરસદના નીચે સહિયો કરનાર ગામ લોકોની સલામ. દિગર અરજ એછેજે.

અમારા ગામના તળાવમાં ફક્ત હોળી સુધી પાણી પહોચે છે. તેથી ઉન્હાળાની સખત મોસમમાં પાણી વિના માણસોને તેમજ ઢોરોને ઘણીજ વિપત્તિ પડે છે. વળી જે વર્ષે સૂકવાણું અથવા ઓછો વરસાદ હોય તે વર્ષે પાણી જેવી અગત્યની વસ્તુ વિના કેટલી હેરાનગતિ પહોચતી હશે, તે વિષે ખુદાવિન્દ સાહેબજી દરિયાફ[1] કરશે એવી આશા છે.

વળી મજકુર ગામ આશાપૂરી માતાનું તીર્થનું ધામ છે. તેથી આખા ગૂજરાતના તથા મુંબાઈ સૂબીના લોક યાત્રા અર્થે આવે છે. તે સઘળા લોકોને પણ પાણી વિના ઘણી વિપત્તિ વેઠવી પડે છે.

માટે તળાવમાં આખું વર્ષ પાણી પહોચે એટલુંજ નહિં પણ સૂકવાણું હોય ત્યારે પણ પાણીનો ખૂટકો ન પડે એટલું ખોદાણ કરવાની આપ સાહેબ જરૂર ધારશો એવી આશા છે.

અમારૂં ગામ ઘણું ગરીબ હાલતમાં છે તેથી ખર્ચમાં કંઇ ભાગ અમારાથી આપી શકાશે નહિં. વસ્તી મુખ્યત્વે ખેડૂત લોકોની છે અને ૧૩૦૦ એકર જમીનપર ૨૬૦૦ માણસને નિર્વાહ કરવો પડે છે. તે ઉપરથી અમારી ગરીબાઇનો ખ્યાલ ખુદાવિન્દ[2] સાહેબજીની નીઘામાં[3] આવશે. વળી મજકુર તળાવ માટે પૈસા ખરચવા એ કંઇ અમારા એકલાના લાભ માટે નથી, પરન્તુ તેમાં યાત્રાળુ લોકોને એટલે આખા પ્રાંતનો પણ સાર્વજનિક[4] લાભ સમાયલો છે.

---

૧ વિચાર. ૨ ધણી. ૩ ધ્યાન. ૪ સર્વ લોકને ઉપયોગનું.

માટે સઘળી હકીકત નીઘામાં લઇ પાણી જેવી અગત્યની વસ્તુ-ની ખોટ પુરી પાડવા લોકલફંડમાંથી સદહૂ તળાવ ખોદાવવાની મ્હેર-બાની કરશો એવી આશા છે. એજ અરજ તા. ૧૦–૨–૧૮૯૨

પા. ખોડાભાઇ દેવજી સહી.	પા. દેશાઇભાઇ માધવદાસ સહી.
પા. શંકરભાઈ મથુરભાઈ સહી.	પા. નારણભાઇ મકનદાસ સહી.
પા. દાજીભાઈ છબાભાઈ સહી.	પંડ્યા. શંકરલાલ નથુભાઈ સહી.
ભટ. છગનલાલ રણછોડ સહી.	પા. ભાઇલાલ બેહેચરદાસ સહી.

સરકાર મ્હેરબાન ચીફકાન્સ્ટેબલ સાહેબ.

તાલુકે–બોરસદ.

સાહેબની જનાબમાં મોજે પીપલાવ તાલુકે મજકુરના ગાંધી. હે-મચંદ નેમચંદની સલામ દિગર અરજ એજેકે–ગઇ રાત્રે મ્હારા ઘરમાં પેસીને હરામખોરો નીચે પ્રમાણે માલ ચોરી ગયા છે.

કિંમત રૂ.	માલનું નામ.
૧૫૦)	રોકડાની થેલી. ૧
૫૦)	નાં રૂપાનાં કલ્લાં જોડો. ૧
૨૨૫)	ની હેમની કંઠી. ૧
૨૮)	નું હેમનું કડુ. ૧
૧૭)	ની પાઘડી નં. ૧ બાળી મૂકી છે.
૪૭૦	

એ રીતે કુલ રૂ. ૪૭૦) નું નુકસાન થયું છે. ઘરના છાપરામાં બાકુ પાડીને હરામખોરો માંહે ઉતરેલા છે. અને મજાુસનો ખૂણો સ-ળગાવીને માંહેથી ઉપર પ્રમાણે રૂા. તથા જણસો કાઢી લીધી છે, અને પાઘડી મજુસ સળગાવાથી બળી ગઈ છે. પછી હરામખોરો બારણું ઉઘાડીને બ્હાર નિકળી ગયા છે.

સવારમાં હું જાગ્યો ત્યારે સઘળું મ્હારા જાણવામાં આવ્યું. મેં તુર્તજ મુખીને જાહેર કર્યું. મુખીએ પગીઓને લઇને પગલાની શોધ કરવા માંડી પણ તેનું કંઇએ ઠેકાણું પડયું નથી.

આ ચોરી મજકુરના પગી બાથી જોઇતાએ કરેલી છે એમ હું

માનું છું. તે એકવાર મ્હારી દુકાને કેટલોક માલ ઉધારે લેવા આવ્યો હતો. તે મેં આપવાની ના કહી, તેજ વખતે તે બોલ્યો હતો કે "ઠીક છે ના આપશો, તમે તો ખબર પડે ત્યારે આપો" એમ કહીને ચાલતો થયો હતો. વળી એ લૂંટ ચોરી કરીનેજ ગુજરાન ચલાવે છે અને એવા ગુન્હાઓ માટે તે ઘણુવાર કેદમાં જઈ આવેલો છે.

વળી મજકુરના જે પગી લોકોએ પગલાની તપાસ કરી તેઓના ઉપર પણ મને વિશ્વાસ નથી. ઘણી વખત આવાં કામોમાં એવા લોકોની પાંતિ હોય છે. આ કામમાં વિલંબ થશે તો માલનો અને ચોરનો પત્તો લાગવો મુશ્કેલ થશે, અને હું ગરીબ માણસ માર્યો જઇશ. માટે આપ સાહેબ જાતે આવીને તાકીદે તપાસ કરશો એવી આશા છે. એજ અરજ. તા૦ ૮–૫–૯૨.

ગાંચી હેમચંદ નેમચંદ સહી.

સરકાર મેહેરબાન રા. સા. મામલતદાર સાહેબ.

તાલુકે—બોરસદ.

સાહેબની જનાબમાં મોજે પીપલાવ તાલુકે મજકુરના પટેલ તલાટીની સલામ. દિગર અરજ એ છે જે—

મજકુર ગામની ભાગોળે ગોશાઇયોના જેવો વેષ ધારણુ કરીને કેટલાક લોકો પડેલા છે. તેઓ લોકોને બહુ પીડે છે, માલ લઇને મૂલ બરાબર આપતા નથી, તથા તેમનાં માણસો અને ઘોડાં ખેતરો ભેલાડે છે. આ પ્રમાણે જાગી રહેશે તો જમીનનું મેહેસુલ‡ વસુલ કરવાનું મુશ્કેલ થશે. એ ટોળામાં આશરે ૧૦૦ માણુસો છે. તે વિદિત† થતાં એ લોકોને અહિંયાંથી કાઢી મૂકવાની, તથા તેમનાપર પાકો જાપતો રાખવાની મ્હેરબાની કરશોજી. એજ અરજ. તા૦ ૧૧–૧૧–૯૧.

તલાટી. જેઠાલાલ ભાઇજી.
મુખી. મથુરભાઇ લાલાજી અમીન.

---

‡ સરકારનો હક † જાહેર.

ગાયકવાડી રાજ્ય પદ્ધતિ.

રેવીન્યુ ખાતાનો સૌથી વડો અમલદાર **સરસૂબો** છે. તેના હાથ નીચે દરેક પ્રાંતને માથે એકેક **સૂબો** છે. દરેક સૂબાના હાથ નીચે બે કે ત્રણ **નાયબસૂબા** હોય છે, તેમને દેખરેખ માટે પ્રાંતના તાલુકા વેહેંચી આપેલા છે. નાયબ સૂબાના હાથ નીચે દરેક તાલુકાને માથે એકેક **વહીવટદાર** હોય છે. વહીવટદારને મદદ કરવાને **દરોગા** છે, તેઓ ગામ નોકરોની અને તેમના કામકાજની તપાસ રાખે છે. તાલુકો મ્હોટો હોયતો વહીવટદારના તાબામાં **મહાલકરી** રાખી તેને તાલુકાનો કેટલોક ભાગ સોંપે છે.

નાયબસૂબા ફ૦ ક૦ માજિસ્ટ્રેટ, વહીવટદાર સેકનકલાસ, અને અવલ કારકુન તથા દરોગા થર્ડકલાસ માજિસ્ટ્રેટનું કામ કરે છે.

પોલીસ ખાતાનો વડો **પોલીસ સુપરીટેંડેંટ** છે તેના હાથ નીચે **સરફોજદાર**, સરફોજદારના હાથ નીચે દરેક તાલુકાને માથે એકેક **ફોજદાર,** અને ફોજદારના તાબામાં **નાયબ ફોજદારો** છે.

ઇન્સાફનું આખા રાજ્યનું ઉપરીપણું **વરિષ્ટ કોર્ટ**ની પાસે છે. વરિષ્ટ કોર્ટમાં બે કરતાં વધારે જડજ હોય છે; તેમાં એક મુખ્ય જડજ હોય છે તેને **ચીફ જસ્ટીસ** કહે છે. વરિષ્ટ કોર્ટના તાબામાં દરેક પ્રાંતને માથે એકેક પ્રાંત જડજ, ને તેના તાબામાં દરેક તાલુકામાં **મુનસફ** છે.

બધાં ખાતાંનું ઉપરીપણું દીવાન સાહેબના હાથમાં છે.

અરજીનાં મથાળાં—પ્રથમ 'શ્રીમંત સરકાર વિ૦' લખી પછી અધિકાર લખવો જેમકે

(૧) શ્રીમંત સરકાર વિ૦ પેટલાદ તાલુકાના વહીવટદાર સાહેબની હજુર.

(૨) શ્રીમંત સરકાર વિ૦ સોજીત્રા થાણાના નાયબ ફોજદાર સાહેબ.

(૩) શ્રીમંત સરકાર વિ૦ વડોદરા પ્રાંતના સૂબા સાહેબની હજુર.

નામું.

લેવડ દેવડ, ઉપજ ખર્ચ, તથા નફો ટોટો જાણવા સારૂ હિસાબ રાખવામાં આવે છે તેને નામું કહે છે.

નામાની જરૂર—(૧) ધંધા રોજગારમાં લેવડ દેવડ થાય છે તે સઘળું માણસથી મોંઢે યાદ રાખી શકાતું નથી તેથી જો તે લખી ન રાખે તો કોઇવાર પૈસાનું નુકસાન થાય તો કોઇવાર ઇજતનું નુકસાન થાય, ને ધંધો નભે નહિ. (૨) કિયા ધંધામાં સારો ફાયદો પડે છે, શામાં નુકસાન થયું, તે પણ નામું રાખ્યા વિના જણાય નહિ. અને તે જાણ્યા વિના ધંધો ચલાવ્યા જાઇએ તો દેવાળું કાઢવાનોજ વખત આવે. (૩) ઉપજને ખર્ચ જાણ્યા વિના દ્રવ્યનો ઉગારો બરાબર થઈ શકતો નથી.

જે લોકો મજુરી કરીને પેટ ભરે છે અને જેમને બહુ લેવડ દેવડ કરવી પડતી નથી તેમને નામું રાખ્યા વિના ચાલી શકે છે. પરન્તુ તેઓ પણ જો હરેક વ્યવહાર લખી રાખવાની ટેવ રાખે તો તેમને પણ તે હર વખતે ઉપયોગીજ થાય, અને વ્યવહાર ચોખ્ખો રહે.

નામું લખવાની પદ્ધતિ.

(૧) ચોપડાની બે બાજુએ જૂદું જૂદું નામું લખાય છે. ડાબા હાથ તરફની બાજુને **જમે** બાજુ કહે છે, અને જમણા હાથ તરફની બાજુને **ઉધાર** અથવા **ખર્ચ** બાજુ કહે છે.

(૨) આપણા ઘરમાં જે રૂપિયા કોથળીમાં હોય તે **સીલીક** કહેવાય છે. અને તે ચોપડાને મથાળે ડાબા હાથ તરફ સૌથી પેહેલી લખાય છે.

(૩) આપણા ઘરમાં જે રૂ. આવે અથવા આપણે કોઇના દેવા થાય તે સીલીક નીચે **જમે** બાજુએ લખવા, અને જે રૂપિયા આપણા ઘરમાંથી જાય અથવા આપણા કોઈની પાસ લ્હેણા થાય તે **ઉધાર** બાજુએ લખવા.

પરન્તુ એમાં પણ **રોકડી** ને **જમાંખર્ચી** બે પ્રકારની રકમો

આવશે તેનો ભેદ વિદ્યાર્થીએ બરાબર સમજવો જોઇએ.

(૪) જે રકમોથી સીલીકમાં રૂ૦ નો વધારો કે ઘટારો થાય છે તેને **રોકડી** રકમો કહે છે. તેનું નામું ફક્ત એકજ બાજુએ આવે છે. જો તેથી સીલીકમાં વધારો થયો હોય તો તો જમે તરફ લખાય ને ઘટારો થયો હોય તો ઉધાર તરફ લખાય (જુઓ મનોયત્ન ૧ રકમ ૨–૩–૪.)

(૫) જે રકમોથી સીલીકમાં કંઇપણ વધારો કે ઘટારો થાય નહિ તોપણ એ રકમ વડે આપણે એક જણની પાસે લ્હેણું થાય તો બીજા કોઇનું દેવું થાય એવી રકમોને **જમાખર્ચી** રકમો કહે છે. અને તેનું નામું બંન્ને બાજુએ લખવામાં આવે છે. એ રકમ વડે જે ખાતે લ્હેણું થયું હોય તે ખાતે ઉધાર તરફ લખવી, અને જે ખાતે દેવું થયું હોય તે ખાતે જમે કરવી.

(૬) **જમાખર્ચી રકમોનાં દૃષ્ટાંત:**—લ્હેણા દેણાની કબુલતો તથા ઉધારે આપેલા લીધેલા માલ એ જમા ખર્ચી રકમો છે. (૧) જાણે આપણે પગી. પથા સક્કર પાસે રૂ. ૧૦૦) માગતા હતા તે તેણે પા. દાજીભાઇ છબાભાઇને કબુલાવ્યા. તો એથી આપણા ઘરમાં તો કંઇએ આવ્યું નહિ એટલે સીલીકમાંનો કાંઇએ વધ્યું કે ઘટયું નહિ પણ એથી આપણું પથા પાસેનું લ્હેણું મટી ગયું અને તેને બદલે દાજીભાઈ પાસે લ્હેણું થયું. તેથી આપણે પથાના રૂ. આવ્યા એમ ગણવાનું તેથી એ રૂ. પથાને ખાતે જમે લખવા જોઇએ, અને દાજીભાઇ પાસે લ્હેણા થયા માટે દાજીભાઇને ખાતે ઉધાર લખવા. (જુઓ મ. ૨,–૨).

બીજું દૃષ્ટાંત:—જાણે આપણે દાજીભાઇને ત્યાંથી રૂ. ૫૦૦)ની તમાકુ ઉધારે આણી તો એથી સીલીકમાં તો કાંઇએ વધ્યું કે ઘટયું નહિ. પણ એથી આપણે રૂ. ૫૦૦) દાજીભાઇનું દેવું થયું. અને એટલાજ રૂ. તમાકુ ખાતે લ્હેણા રહ્યા માટે તમાકુ ખાતે ઉધાર ને દાજીભાઇને ખાતે જમે લખવા (મ. ૧,–૫).

(૭) કેટલીક રકમોનો થોડો ભાગ **રોકડી** ને થોડો ભાગ **જમાખર્ચી** હોય છે. જેમકે દાજીભાઇને ત્યાંથી રૂ. ૫૦૦) નો માલ આણ્યો તેમાં તેમને રૂ. ૨૦૦) રોકડા આપ્યા. હવે આમાં લેવડ દેવડ રૂ. ૫૦૦) ની થઇ પણ સીલીકમાંથી તો રૂ. ૨૦૦) ઘટયા. માટે એનું

નામું એવી રીતે લખવું જોઇએ કે જમે કરતાં ઉધાર તરફ રૂ. ૨૦૦) વધારે થાય અને દેવું લ્હેણું જેને તેને નામે બરોબર થઇ રહે. એ નિયમ પ્રમાણે આપણે દાજીભાઇનું રૂ. ૩૦૦) દેવું થયું તે તેમને ખાતે જમે કરવું પડશે. અને માલ ખાતે રૂ. ૫૦૦) લ્હેણા થયા તે માલ ખાતે ઉધારવા પડશે. (મ. ૧,–૬).

(૮) એ બધાનો ટૂંકો સાર—હરેક રકમના સંબંધમાં વિદ્યાર્થીએ નીચે પ્રમાણે વિચાર કરીને પછી નામું લખવું.

(૧) એ રકમથી સીલીકમાં કંઇ વધારો ઘટારો થયો કે નહિ, એટલે તે રકમ **રોકડી** છે કે **જમાખર્ચી**.

(૨) જો રોકડી હોય તો તેથી સીલીકમાં વધારો થયો કે ઘટારો.

(૩) જો **જમાખર્ચી** હોય તો તેથી કોનું દેવું થયું, અને કોની પાસે લ્હેણું થયું–અથવા કોના રૂ૦ 'આવ્યા' ગણવાનું છે, અને કીએ ખાતે 'ગયા' ગણવાનું છે.

(૪) રકમનો થોડો ભાગ જમાખર્ચીને થોડો ભાગ રોકડી હોય તો તેથી સીલીકમાં વધારો ઘટારો કેટલો થયો, અને તેથી કોનું દેવું લ્હેણું થયું.

જે વિદ્યાર્થી આટલો વિચાર કરીને નામું લખશે તેનું કદી ખોટું પડશેજ નહિ. સીલીક એ નામાનો ધોરી નિયમ છે તે ઉપર હમેશ નજર રાખવી.

(૯) **રકમ લખવાની રીતઃ**—(આ સાથેના નમુનામાં જુઓ) મથાળે એવડી લીટી દોરીને ખાતાનું નામ લખવામાં આવે છે. અને પછી તેને ખાતે શી બાબતની રકમ લખવામાં આવી તેની વિગત પેટામાં લખાય છે.

(૧૦) **ખાતાં કેટલાં પાડવાંઃ**—(૧) આસામીવાર ખાતાં—જેની જેની સાથે લેવડ દેવડ થતું હોય તે દરેક સાથેનું લ્હેણું દેણું જણાઇ આવવા સારૂ દરેક આસામીનાં જૂદાં જૂદાં ખાતાં રાખવાં. (૨) ઘણા પ્રકારના રોજગાર કરતા હોઇએ તો દરેક ધંધામાં નફો કે ખોટ જણાઇ આવવા દરેક ધંધાવાર જૂદાં જૂદાં ખાતાં રાખવાં. પણ જે લોકો ગાંધી કે નેસ્તીની પેઠે થોડી થોડી પણ ઘણી પરચુરણ ચીજો વેચતા હોય તેમને દરેક ચીજનું જૂદું ખાતું રાખવું પાલવે નહિ તેથી તેઓ

વેપાર માટે જે લાવે તેના પૈસા **ખરીદ** ખાતે ઉધારે છે. અને જે વેચે તેના પૈસા **વકરા** ખાતે જમે કરે છે.† (૩) ઉપજ જાણવા માટે પણ દરેક જાતની ઉપજનાં (જમીન, પગાર ઇ૦) જૂદાં જૂદાં ખાતાં રાખવાં. પણ થોડી થોડી પરચુરણ આવકને માટે જૂદાં જૂદાં ખાતાં ન રાખતાં સઘળા પ્રકારની ઉપજ **વટાવ** ખાતે લખવી. (૪) જેઓ મોટા પૈસાવાળા છે તે જૂદા જૂદા પ્રકારનાં ખર્ચ જણાઇ આવવા સારૂ અનાજ ખર્ચખાતુ—લૂગડાં ખર્ચખાતુ—વાસણખાતુ ઇ૦ જૂદાં જૂદાં ખાતાં રાખે છે. પરન્તુ સઘળા સાધારણ માણસો તમામ ખર્ચ ફકત એકજ **ખર્ચખાતામાં** લખે છે. (૫) પરોપકારમાં વાપરેલી રકમો **ધર્માદા ખાતે** લખવી (૬) કોઇ રકમ કીએ ખાતે લખવી તે નક્કી ન થયું હોય ત્યાં સૂધી તે **અનામત** ખાતે રાખવી.

(૧૧) જે રકમો તુર્ત પાછી આપવાનો સંભવ હોય તેવી, અથવા કોને નામે લખવી એ થોડીક મુદત પછી નક્કી થવાનું હોય તો તેવી, રકમો કોઇને નામે ન લખતાં ફકત સીલીકમાંજ જેની પાસે લ્હેણા હોય તેને હસ્તે બતાવવામાં આવે છે, તેને **ઉપરટપકું** કહે છે (ગ. ૨,—૮)

(૧૨) કદાચ એવી રકમો કોઇને નામે લખી હોય અને થોડી મુદતમાં પાછી આવે તો એ રકમો ખાતાવહીમાં ન ખતવતાં જમે ને ઉધાર બન્ને તરફ એ રકમો નીચે ઊ લખે છે. તેને **ઉબલક** (ઉપલક) રકમો કહે છે (મનો ૧,—૧૦) ઊપર ટપકું લખવાનો એ પણ એક પ્રકારજ છે.

વ્યાજનું જમાખર્ચ.

કોઇનો હિસાબ કરીએ ત્યારે જે વ્યાજ નીકળે તે જો તેની પાસે લ્હેણું નીકળે તો તેટલા રૂા. તેને ખાતે ઉધારવા, અને વ્યાજ ખાતે જમે કરવા. પછી જો તેણે કદાચ વ્યાજના રૂા. રોકડા આપ્યા હોય તોપણ પ્રથમ એ પ્રમાણે જમાખર્ચ કર્યા પછી એ રૂા. તેને ખાતે જમે કરવા. (મનો. ૪) જો વ્યાજ દેવું નીકળ્યું હોય તો એથી ઉલટું કરવું.

---

†એ બે ખાતાં ખાતાવહીમાં ભેગાં ખતવાય છે અને મથાળે 'શ્રી ખરીદ વકરાખાતુ' લખે છે.

કોઈના ખાતાને છૂટ મૂકીને તોડ કાઢયો હોય તો ઉપર પ્રમાણે વ્યાજનું જમાખર્ચ કર્યા પછી તેની પાસે લ્હેણા થયેલા કુલ રૂ. તેને ખાતે જમે કરવા અને પછી છૂટ મૂકેલા રૂ. વ્યાજ ખાતે ઉધારવા. (કેમકે એટલા વ્યાજની ઉપજમાંથી કમી થયા) કોઇ છૂટ ખાતે કે વટાવ ખાતે પણ ઉધારે છે (મનો. ૪)

હુંડીનું જમાખર્ચ.

હુંડીનો વ્યવહાર જો વિદ્યાર્થી (પાછળ આપેલો) બરાબર સમજ્યો હશે તો તેના સમજવામાં આવ્યું હશે કે હુંડીનું નામું લખવાના ૪ પ્રકારના પ્રસંગ આવે.

(૧) આપણી લખેલી હુંડી.

(૨) આપણા રાખ્યાવાળા હોઈએ એવી એટલે આપણે લખાવેલી હુંડી.

(૩) આપણા ઉપરની લખેલી શિકરાવા સારૂ આપેલી હુંડી.

(૪) આપણા સંબંધ વગરની પરભારી હુંડી. આપણે વેચાણ રાખી કોઇને બીડીએ, અથવા વેચી ખાઇએ, અથવા કોઇ આપણાપર બીડે.

૧ પ્રસંગ—આપણે હુંડી લખી તેના રૂ. આપણીવતી આડતીઓ (જેનાપર લખી છે તે) આપશે અને આપણે તેને જવાબ દેવો પડશે, એટલે એ રૂ. આડતીઆની વતીના આપણી પાસે આવ્યા એવો એનો અર્થ થયો, માટે એ હુંડીના રૂ. આડતીઆને નામે જમે કરવા.

જો અમારીવતીને ખાતે હુંડી લખી હોય તો નફા ખોટના ધણી આપણ છીએ, તેથી હુંડી લખી તે દિવસથી તે હુંડી શીકરાતા સુધાની મુદતના વ્યાજના માલીક આપણ છીએ; તેથી આડતીઆને નામે હુંડી લખતી વખતે તારીખ પોલી રાખવી, અને જ્યારે તે હુંડી સીકરાઇને ખોખું આપણી ઉપર પાછું આવે ત્યારે જે તારીખે હુંડી સીકારેલી હોય, તે તારીખ રોજમેળમાં ત્યાં લખવી. એ હુંડી લખવામાં કંઇ મળ્યું કે ગયું હોય તે હુંડિયામણ ખાતે જમે કે ઉધાર લખવું (મનો. ૩,–૩)

જો તમારી વતીને ખાતે હુંડી લખી હોય તો નફા ખોટનો માલીક આડતીઓ છે તેથી હુંડિયામણ સહિત હુંડીના રૂપિયા આડતી-

આને નામે જમે કરવા. તેમજ સીકરાતા સુધીની મુદતના વ્યાજ ઉપર પણ તેનોજ હક છે તેથી જે દિવસે હુંડી લખી હોય તેજ તારીખના રૂા. તેને નામે જમે કરવા (મનો. ૩,-૪.)

જો જમાખર્ચી હુંડી હોય એટલે રાખ્યાવાળાને ઉધારે આપી હોય તો હુંડિયામણ સહિત હુંડીના રૂા. રાખ્યાવાળાને નામે ઉધારવા અને પછી બાકીની હકીકત ઉપર પ્રમાણે (મનો. ૩,-૪.)

કેટલાક હુંડીના રૂા. આડતીઆને નામે જમે ન કરતાં હુંડી ખાતેજ જમે રાખે છે. અને જ્યારે આડતીઓ સીકારે ત્યારે તે હુંડી ખાતે ઉધારી આડતીઆને ખાતે જમે કરે છે. આડતીઓ હુંડી સીકારશે કે નહિ તેનો શક હોય ત્યારેજ એ પ્રમાણે કરવાની જરૂર છે.

૨ **પ્રસંગ**—આપણે હુંડી કરાવીને જેનાપર બીડીએ તેને ખાતે હુંડીના રૂા. ઉધારવા હુંડીઆમણનું કેમ કરવું, અને આડતીઆને નામે મીતિ કઈ નાખવી, તેને માટે અમારી તમારીવતીના ખાતાનો વિચાર કરીને ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે કરવું. (દરેક પ્રસંગમાં એ વાત યાદ રાખવી.) જો એ હુંડી કોઇનાપર તુર્ત બીડવાની ન હોય તો હુંડીના રૂા. હુંડી ખરીદ ખાતે ઉધારવાને હુંડિયામણ, હુંડિયામણ ખાતે લખવું. પછી તે જ્યારે જેને બીડવામાં આવે ત્યારે તેને ખાતે ઉધારી હુંડી વકરા ખાતે જમે કરવી (જો તમારી વતીને ખાતે બીડવી પડશે તો હુંડિયામણનું જમાખર્ચ પણ ફેરવવું પડશે) એ હુંડી જો કોઇનાપર બીડવામાં ન આવે ને વેચી નાખવામાં આવે તો હુડી જેટલા રૂા. હુંડી વકરા ખાતે જમે કરવા. ને વટાવ પડે તો તે હુંડિયામણ ખાતે લખવો. (મ. ૩,-૫-૮.)

૩ **પ્રસંગ**—આપણે હુંડી સીકારીને નાણાં આપીએ તે લખનાર આડતીઆને ખાતે ઉધારવાં. (મીતિ કઈ લખવી વગેરેને માટે ૧ લા પ્રસંગમાં કહેલી વાત યાદ રાખવી.) (મ. ૩,-૬.)

૪ **પ્રસંગ**—આપણે હુંડી વેચાતી રાખી હોય તેનું નામું બીજા પ્રસંગ પ્રમાણે લખાશે. પરન્તુ આપણા ઉપર પરભારી હુંડી કોઇ બીડે અને તે તુર્ત વેચવામાં કે સીકારવામાં આવે તો તેના રૂા. બીડનારને ખાતે જમે કરવા. અને જો રાખી મુકવામાં આવે તો બીડનારને ખાતે જમાં કર્યા પછી હુંડી ખાતે ઉધારવા. પછી વેચાણ થએ હુંડી ખાતે જમે કરવા. (મ. ૩,-૭-૮.)

હુંડીની વીગતમાં કેટલું નોંધવું.

(૧) કેટલા રૂા. ની. (૨) કોના ઉપરની. (૩) કોણે લખેલી. (૪) કોના રાખ્યા. (૫) કઈ જાતની. (૬) કઇ મુદતની. (૭) કઇ મીતિની લખેલી અને જો નાણાં આપ્યાં હોય તો. (૮) હા. કોને આપ્યાં.

ખાતાવહીની જરૂર.

રોજમેળમાં એક આસામીનો હિસાબ એકજ ઠેકાણે આવતો નથી પણ તારીખવાર જૂદી જૂદી જગાએ આવે છે, તેથી અમુક ખાતે દેવુંલ્હેણું કેટલું છે તે જાણવું બહુ મુશ્કેલ પડે છે. તેથી એક ખાતાનો હિસાબ એકજ જગાએ ટુંકામાં આવે એવો બીજો ચોપડો રાખવાની જરૂર પડે છે. તેને **ખાતાવહી** કહે છે.

વ્યાજવહી—જે લોકો વ્યાજવટાનો ધંધો કરે છે તેઓ વ્યાજ ગણવા માટે એક જૂદો ચોપડો રાખે છે, તેમાં ખાતાવહી ઉપરથી રકમો ઉતારીને વ્યાજ ગણે છે તેને **વ્યાજવહી** કહે છે.

સાધારણ માણસોના ચોપડા.

(૧) જેઓને કોઈકજવાર લેવડ દેવડ કરવી પડે છે તેઓ રોજમેળ અને ખાતાવહી જૂદી ન રાખતાં એકજ ચોપડો રાખે છે. તેમાં દરેક આસામી કે બાબતવાર ખાતાવહીની માફકજ જૂદાં જૂદાં પાનાંપર ખાતાં પાડીને તેના સંબંધની રકમો તે ખાતામાં વિગત સાથે લખે છે, તેને **ઠામખાતાવહી** અથવા **એઠોમેળ** કહે છે. તે ઉપરથી સીલીક કાઢવામાં આવતી નથી.

(૨) જેઓને લેવડ દેવડ ઘણી વખત થાય છે પરન્તુ દરરોજ થાય એવું કંઈ નક્કી હોતું નથી તેઓ દરરોજ નવી સીલક ન માંડતાં મહિનાનો સામટો મેળ લખે છે, તેને **માસીકમેળ** કહે છે. મહિના આખરે સીલીક કાઢી બીજે મહિનેથી નવો મેળ દોરે છે. આ મેળમાં મથાળે મહિનાનું નામ આવે છે અને દરેક રકમની સાથે તેની મીતિ લખાય છે (જુઓ મનો. ૩–૪) કોઇ મહિનો પૂરો થયાનો નિયમ ન

રાખતાં મરજીમાં આવે ત્યારે નવી સીલીક માંડી નવો મેળ શિરૂ કરે છે.

(૩) જેઓને દરરોજ લેવડ દેવડ થાય છે તે દરરોજ રાત્રે સીલીક કાઢી બીજે દિવસથી નવો મેળ શિરૂ કરે છે તેને **રોજમેળ** કહે છે.

(૪) રોજમેળમાં ચેહેર ચુંથ કરવી ન પડે તે સારૂ કેટલાક વેપારીઓ આખો દહાડો જે લેવડ દેવડ થાય છે તે એક પાટીપર કે પત્રાપર લખે છે તેને **ટાંચણ** કહે છે તે ઉપરથી રાત્રે ચોપડામાં ઉતારે છે. વધારે લેવડ દેવડ થતી હોય તો એક હલકી કાગળની ચોપડીમાં લખી રાખે છે તેને **સુદિયું-ઘડિયું-કે દનિયું** કહે છે તેપરથી રાત્રે અથવા ફુરસદ મળ્યે રોજમેળમાં ઉતારે છે.

(૫) એ પ્રમાણે સઘળા સાધારણ વેપારીઓને **રોજમેળ** અને **ખાતાવહી** બે અથવા **રોજમેળ, ખાતાવહી** ને **વ્યાજવહી** એ ત્રણ ચોપડા રાખવા પડે છે.

શરાફ લોકોના ચોપડા.

શરાફ લોકોની નામું લખવાની રીત ઘણી ચોકસ છે તેઓ એવડું નામું લખે છે તેથી તેમાં ભૂલ આવવાનો સંભવ રહેતોજ નથી ઘણું કરીને તેઓ નીચે પ્રમાણે સાત ચોપડા રાખે છે.

તેઓ રોજમેળના બે ભાગ રાખે છે (૧) એક ચોપડામાં ફકત રોકડીજ રકમોનો રોજમેળ લખે છે તેને **રોકડમેળ** કહે છે. અને (૨) જમાખર્ચી રકમો બીજા ચોપડામાં નોંધી રાખે છે તેને **નોંધ** કહે છે. (એમાં ઉધારે આપેલા લીધેલા માલ, હુંડીઓ, કબુલતો વગેરે તમામ જમાખર્ચી રકમો લખે છે) (૩) રોકડમેળ અને નોંધ ઉપરથી ચાલતું દેવુંલ્હેણું જાણવા માટે જે ચોપડામાં તે ખતવવામાં આવે છે તેને **આંકડાવહી** કહે છે. (૪) રોકડમેળ, અને નોંધ ઉપરથી મહિને મહિને એક ચોપડામાં એકંદર નામું ઉતારે છે તેને **આવરો** કહે છે. (૫) આવરા ઉપરથી જે ચોપડામાં રકમો ખતવવામાં આવે છે તેને **ખાતાવહી** કહે છે. (૬) ખાતાવહી ઉપરથી રકમો ઉતારીને જે ચોપડામાં વ્યાજનો હિસાબ રાખવામાં આવે છે તેને **વ્યાજવહી** કહેછે. (૭) વરસ આખરે ખાતાવહી ઉપરથી દેવા લ્હેણાની તારીજ કરે છે તેને **સરવાયું** કહે છે.

સરવાયું.

સરવાયું બે જાતનું છે (૧) **પાકું** (૨) **કાચું**. વરસ આખરે વ્યાજનું જમાખર્ચ નાખ્યા પછી ખાતાવહી ઉપરથી સરવાયું કાઢવામાં આવે છે તેને **પાકું સરવાયું** કહે છે. અને દર મહિને કે અમુક મુદતે દેવુંલ્હેણું જાણવા સારૂ જે સરવાયું લખવામાં આવે છે તેને **કાચું સરવાયું** કહે છે.

સરકારી દફતરોમાં **આખર સરવાયું** અને **અવલ સરવાયું** એવા પ્રકાર છે. વરસ આખરે જે ખાતે લ્હેણું નીકળતું હોય તે મુખ્ય ખાતામાં ઉધારી તે ખાતે જમે કરે છે, અને દેવું નીકળે તો મુખ્ય ખાતામાં જમે કરી તે ખાતે ઉધારે છે, તેને **આખર સરવાયું** કહે છે. અને પછી તેજ સરવાયું ઉલટી રીતે નવા વર્ષના શિરૂઆતમાં લખે છે, (જેથી લ્હેણુંદેણું જે તે બરાબર આવી રહે છે) તેને **અવલ સરવાયું** કહે છે.

ખાતાં માંડીવાળવા બાબત.

સરવાયામાં કંઈ બધાં ખાતાં લેવામાં આવતાં નથી. જે ખાતે દેવું નીકળે તો આપવાનું છે અને લ્હેણું નીકળે તો લેવાનું છે એવાં ખાતાં સરવાયામાં આવે છે. પણ કેટલાંક ખાતાં ફક્ત આપણે ધંધાવાર નફો ખોટ જાણવા માટે તથા ઉપજ ખર્ચ જાણવા માટે પાડીએ છીએ. તે ખાતે દેવું નીકળે તો કોઇને આપવાનું નથી અને લ્હેણું નીકળે તો કોઈની પાસે લેવાનું નથી. એવાં ખાતાં આસો વદી ૦)) એ માંડીવાળવામાં આવે છે. એટલે એ બધાં ખાતાં ઉપજના મુખ્ય ખાતામાં એટલે વટાવખાતામાં સમાવી દેછે. એટલે એ દરેક ખાતે દેવું હોય તે તે ખાતે ઉધારી વટાવ ખાતે જમે કરી લેછે અને લ્હેણું હોય તે તે ખાતે જમે કરી વટાવખાતે ઉધારી દેછે. એટલે વરસનો કુલ્લ નફો ટોટો વટાવ ખાતાપરથી જણાય છે. પછી* વટાવખાતું પણ કેટલાક દુકાનખાતામાં અથવા પોતાના નામનું ખાતું રાખ્યું હોય તો તેમાં સમાવી દેછે અને તે ખાતાની બાકી પછી સરવાયામાં લેછે. (મેળ. ૫ મો જુઓ.)

મનોયત્ન ૧ લું. કારતક સુદી ૨ નો મેળ.

(૧) સીલીકમાં કંઇએ નથી. (૨) વેપારમાં નાખવા સારૂ તપોધન મગનલાલ બેહેચરદાસને ત્યાંથી રૂ. ૨૫૦) આઠઆનાની તેરીખે ઉપાડ્યા. (૩) એમાંથી રૂ. ૫૦) પગી. પથા શકરને બાર આનાની તેરીખે ધીર્યા ને તેનું રસીટ ટીકીટપર ખાતું પડાવી લીધું. (૪) રૂ. ૫૦) નું કાપડ પંઆ. લલ્લુભાઇ નાથજીની દુકાનેથી રોકડેથી આણ્યું. (શિક્ષકે વિગત લખવી) (૫) પા. દાજીભાઇ છબાભાઇને ત્યાંથી તમાકુ મણ ૨૦ દર મણના રૂ. ૩ા લેખે ઉધારે લીધી. (૬) ભરૂચના શા. તાપીદાસ ગોવર્ધનને ત્યાંથી કપાશિયા કળશી ૨૦) દર કળશીના રૂ. ૧૨) લેખે લીધા, તેમાં તેમને રૂ. ૭૫) રોકડા આપ્યા, તથા ભાડાના રૂ. ૧૫) થયા. (૭) ધોતીજોટા. ૨ રૂ. ૫) ના ભટ્ટ. છગનલાલ રણછોડ રોકડેથી લઈ ગયા. (૮) માદરપાટનો તાકો. ૧ રૂ. ૬ાા નો પા. ભાઇલાલ બેહેચરદાસ ઉધારે લઇ ગયા. (૯) કપાસિયા મણ ૧૨) દર મણના રૂ. ૧) લેખે, તથા જગન્નાથી રૂ. ૨) ની ગજ ૧૦, પા. શંકરભાઈ મથુરભાઇ લઇ ગયા. તેમા તેમણે રૂ. ૫) રોકડા આપ્યા. (૧૦) તપોધન ત્રીભોવન પ્રેમાનંદને રૂ. ૫) ઉછીના આપ્યા. (૧૧) ઘરમાં ખાવા સારૂ ગોળ મણ ૧ રૂ. ૩ા= નો લીધો, તથા પાઘડી રંગાવી તેનો રૂ. ૧) રંગરેજને આપ્યો.

મનોયત્ન ૨ જું. કારતક સુદી. ૩ નો મેળ.

(૧) રૂ. ૬૦ા= શ્રી જણસે (૨) પા. શંકરભાઇ મથુરભાઈ પાસે રૂ. ૮) માગતા છે તે તેમણે પા. દાજીભાઈ છબાભાઇને કબુલાવ્યા. (૩) પા. ભાઇલાલ બેહેચર રૂ. ૬ાા રોકડા આપી ગયા (૪) ખેતરમાંથી આવેલો કપાસ મણ ૧૦ રોકડેથી વેચ્યો, દર મણના રૂ. ૨ાા લેખે. (૫) ખેતરમાંથી આવેલી બાજરી કળશી ૨, દર કળશીના રૂ. ૨૧) લેખે પા. દાજીભાઈ છબાભાઇને આપી. (રૂ. તેમના માગતામાં વળાવ્યા) (૬) તમાકુ મણ ૨૦ છે તે દર રૂ. ૪) ને ભાવે રોકડેથી વેચી દીધી. (૭) તપોધન. મગનલાલ બેહેચર જગન્નાથીનો તાકો ૧)

રૂ. ૫) નો, તથા કપાસિયા મણ ૧૦ દર મણના રૂ. ૧) લેખે ઉધારે લઇ ગયા. (૮) તપોધન ત્રીભોવન પ્રેમાનંદ રૂ. ૫) આપી ગયા. (૯) રૂ. ૧૦) ના પૈસા ૬૫ લેખે લીધા, તેમાંથી રૂ. ૮) ના ૬૩ ને ભાવે આપી ગયા. (૧૦) દુકાનમાંથી એક જોટો આપણે પહેરવા સારૂ લીધો. (૧૧) ઘર ખર્ચ માટે ગોળ મણ ૧ લીધેલો તેમાંથી અર્ધો પાડોશીને રોકડેથી વેચી દીધો. રૂ. ૦) ―ા નું શાક લીધું. (૧૨) રૂ. ૨) ગોર. બાબર નરોત્તમને નડિયાદથી કાગળ મંગાવવા સારૂ અડસટ્ટે આપ્યા.

મનોયત્ન ૩ જું. માગશર માસનો મેળ.

(૧) રૂ. ૧૭૯)= સીલીકે છે. (૨) મુંબાઇના શેઠ ધર્મચંદ કર્મચંદ તરફથી કાપડની ગાંસડી. ૧ આવેલી તેનું ભરતિયું ૨૮૯―ા નું આવ્યું. ગાંસડી સ્ટેશનથી ઘેર લાવતાં રૂ. ૧) ભાડું બેઠું. સુદી. ૨ (૩) મજકુરના શા. બાબર વ્રજલાલને હુંડી નં. ૧ રૂ. ૮૦૦) ની, દર ૧૦૦ાા ને ભાવે, સૂરતના પરી. આત્મારામ ભૂખણના ઉપર રોકડા રૂ. લઇને લખી આપી. શાહજોગ, અમારી વતી સુદી. ૮ (૪) તપોધન. મગનલાલ બેહેચરદાસને હુંડી[1] નં. ૧, રૂ. ૨૦૦) ની, દર ૧૦૦ા= ને ભાવે, નડિયાદના પંડ્યા. મોતીલાલ રઘુનાથજીના ઉપરની ઉધારે આપી. તેમના મંગાવવાથી લખી સુદી. ૯. (૫) હુંડી નં. ૧ રૂ. ૧૬૫) ની શરભર ભાવે શા. બાલાજી ગોવર્ધનની દુકાનેથી, મુંબાઇના શા. પ્રેમચંદ રાયચંદ ઉપરની લઇને ભરૂચના શા. તાપીદાસ ગોવર્ધનના ઉપર બીડી દીધી (કપાસિયાને પેટે) સુદી. ૧૪ (૬) હુંડી નં. ૧ રૂ. ૫૦૦) ની, આપણા ઉપરની, લખી સૂરતથી પરી. આત્મારામ ભૂખણની, રાખ્યા શા. ઇશ્વર અભયચંદ પાસેથી, તુર્ત મુદતની, લખી કારતક વદી ૧૦), તે રાખ્યાવાળા ધણી આજરોજ લાવ્યાથી શીકારી નાણાં આપ્યાં. વદી. ૭ (૭) હુંડી નં. ૧ મુંબાઇના શા. પ્રેમચંદ રાય-

---

૧ હુંડીની વિગત શિક્ષકે લખાવવી. ન લખાવી હોય તો વિદ્યાર્થીએ આશરે લખવી.

ચંદ ઉપરની, લખી ઈંદોરથી પા. ખોડાભાઇ દેવજી, રાખ્યા પા. દાજી-ભાઈ છબાભાઇ પાસેથી, રૂા. ૨૫૦) ની તે રાખ્યાવાળા ધણી પાસેથી દા. ૧૦૦। ને ભાવે ઉધારે લઇને મુંબાઈના શા. ધર્મચંદ કર્મચંદના ઉ-પર બીડી દીધી વદી. ૧૦ (કાપડનેં પેટે) (૮) હુંડી નં. ૧ રૂા. ૩૦૦) ની, અમદાવાદના નગરશેઠ પ્રેમાભાઇ હીમાભાઇ ઉપરની, લખી અત્રેથી ભટ્ટ છગનલાલ રણછોડ, રાખ્યા બારોટ. બાપુજી પુરૂષોત્તમ પાસેથી, તે રાખ્યાવાળા ધણી પાસેથી દા. ૯૯॥ ને ભાવે રોકડા રૂા. આપીને લીધી અને હાલમાં રાખી મૂકી વદી. ૧૨.

મનોયત્ન ૪ થું. પોસ માળનો મેળ.

(૧) સીલીક રૂા. ૧૮॥≈ (૨) માગશર વદી. ૧૨ એ લીધેલી હુંડી ૧૦૦॥ ને ભાવે રોકડેથી વેચી સુદી. ૫ (૩) પગી. પથા સક્કરના ખાતાનો આજ સુધીનો હિસાબ કર્યો તો રૂા. ૨૫૦) મુદ્દલના રૂા. ૨૭૫) વ્યાજ સાથે થયા. તેમાં તેણે રૂા. ૧૦૦) રોકડા આપ્યા, રૂા. ૧૦૦) પા. દાજીભાઈ છબાભાઇને કબુલાવ્યા, અને રૂા. ૫૦) ની કિંમતનો ૧ બળદ આપ્યો, રૂા. ૨૦) ની બાજરી કળશી ૧ આપી તે ઘરમાં ખાવા રાખી, અને બાકીના રૂા. છૂટ મૂકી. સુદી. ૮ (૪) પગી. કાળા ભાથીને સંવત. ૧૯૪૫ માં રૂા. ૨૦૦) ધીરેલા, તેનો આજરોજ હિસાબ કરતાં વ્યાજ સાથે રૂા. ૨૭૬॥≈ થયા, તેમાં તેણે રૂા. ૧૨૫) રોકડા આપ્યા, રૂા. ૧૫૦) નું નવું ખત લખી આપ્યું, અને બાકીના છૂટ મૂક્યા સુદી. ૧૫ (૫) તપોધન. મગનલાલ બેહેચરદાસના ખાતાનો આજ સુધીનો હિસાબ કર્યો તેમાં વ્યાજના રૂા. ૧૨॥ આપણી પાસે તેમના લ્હેણા નીકળ્યા વદી. ૫ (૬) પગી. બેહેચર સક્કરને રૂા. વ્યાજે ધીર્યા તેમાં રૂા. ૪૫) રોકડા આપ્યા તથા રૂા. ૫) મંડામણીના મળી રૂા. ૫૦) નું ખત બાર આનાની તેરીખતું લખાવી લીધું વદી. ૮ (૭) સુદી. ૮ મે મા-ગતામાં લીધેલો બળદ રૂા. ૫૪) એ વેચી દીધો વદી. ૧૩

રે. પા. ૧.

સંવત ૧૯૪૮ ના કારતક સુદી. ૨ ને વાર શનીનો મેળ.

જ	ઉ
૦) ૧ શ્રીગણે શાયનમ:[1]	૫૦) પગી.પથાસક્કરને ખાતેઉ. ૫૦) રોકડા હા. પોતે. ટીકીટપર ખાતુ પડાવી લ- ઇને ધીર્યા. વ્યાજ દોકડા લેખે ઠરાવ્યું છે.
૨૫૦) તપોધન મગનલાલ બેહે- ચરદાસને ખાતે જમે. ૨૫૦) રોકડા હા. પોતે. વ્યાજનો આઠ આનાનો ઠરાવ કર્યો છે.	ખા. પા. ૧
ખા. પા. ૧	૫૦) શ્રીકાપડ ખરીદ ખાતેઉધાર. ૨૦) ધોતીજોડા દશ વા- રીયા નં. ૧૦ દર નંગના રૂા. ૨) લેખે ૧૨) માદરપાટના તાકા નં. દર રૂા ૬) લેખે. ૧૮) જગન્નાથીના થાન નં. ૪ દર નં. ના રૂા. ૪॥ લેખે. ——એણી વિગતે હા. લ- ૫૦ લ્લુરામ નાજીને રો- કડા આપ્યા.
૭૦) પા. દાજીભાઇ છગાભાઇ- ને ખાતે જમે. ૭૦) તમાકું મણ ૨૦ દર મણ ૧ ના રૂા. ૩॥ લેખે તમારે ત્યાંથી લીધી તેના, તે શ્રી તમાકુ ખાતે ઉધાર.	ખા. પા. ૨
ખા. પા ૧	૭૦) શ્રી તમાકુ ખરીદ ખાતે ઉધાર ૭૦) તમાકુ મણ ૨૦ દર મણના રૂા. ૩॥ લેખે લી- ધી તેના પા. દાજીભાઈ છગાભાઇને ખાતે જમે
૧૬૫) ભરૂચના શા. તાપીદાસ ગોવર્ધનને ખાતે જમે. ૨૪૦) કપાસિયા કળશી ૨૦ દર ક. ના રૂા. ૧૨) લેખે. —— ૭૫) તમોને રોકડા આપ્યા —— ૧૬૫) બાકી તમારે ખાતેજ.	ખા. પા. ૨
ખા. પા. ૧	૨૫૫) શ્રી કપાસિયા ખરીદ ખાતે ઉધાર.

[1] કોઈ 'શ્રી રૂપા ખાતે' કે 'શ્રી લાભ સવાયા' લખે છે. પેહેલ વે- હેલું સીલીકમાં મીઠું મૂકવું તે અપશુકન ગણાય છે તેથી એવો ચાલ છે એ ૧॥ દો. સરવાળામાં લેવાતો નથી.

રો. ખા. ૨

૧૭॥ શ્રી કાપડવકરા ખાતે જમે
૭) નું રોકડેથી વેચ્યું
૬॥ નો માદરપાટનો તા-
કો. ૧ પા. ભાઇલાલ
બેહેચરને ખાતે ઉધાર

૧૩॥

ખા. પા. ૨

૧૨) શ્રી કપાસિયા વકરા ખાતે
૧૨) કપાસિયા મણ ૧૨ દર
મણના રૂ. ૧) લેખે હા. પા.
શંકરભાઇ મથુરભાઇને ખાતે
ઉધાર.

ખા. પા. ૨

૫૧૦॥

૨૪૦) કપાસિયા કળશી
૨૦ દર કળશીના
રૂ. ૧૨) લેખે. ભ-
રૂચના શા. તાપી-
દાસ ગોવર્ધનને ખા-
તે જમે.
૧૫) ગાડી ભાડાના.

૨૫૫)

ખા. પા. ૨

૬॥ પા. ભાઇલાલ બેહેચરદાસને
ખાતે ઉધાર.
૬॥ માદરપાટનો તાકો ૧
તમો લઇ ગયા તેના. તે શ્રી
કાપડ વકરા ખાતે જમે.

ખા. પા. ૩

૯) પા. શંકરભાઇ મથુરભાઇને
ખાતે ઉધાર.
૨) જગન્નાથી ગજ ૧૦
૧૨) કપાસિયા મણ ૧૨ દર
મણનો રૂ૧) લેખે.
૧૪)
૯
૫)તમોએ રોકડાઆપ્યા તે.
૯)બાકી તમારે ખાતે ઉધાર.

ખા. પા. ૨

૫) તપોધન. ત્રીભોવન પ્રેમાનં-
૭ દને ખાતે ઉધાર.
૫) રોકડા હા. પોતે હુંડીના
લઇ ગયા તે.

ખા. પા.

૪॥= શ્રી ખર્ચ ખાતે ઉધાર.
૩॥= ગોળ મણ ૧ ના
૧) પાઘડી રંગ્યાનો રંગરેજ

રો. પા. ૩

કરીમ મહમદને આપ્યો.

૪॥=

ખા. પા. ૩

૪૫૦।=
૬૦।= શ્રી જણશે.
૬૦) રોકડા મુંબાઇગરા.
૦।= છુટા પૈસા.

૬૦।=

૫૧૦॥

રો. પા. ૪

સંવત ૧૯૪૮ ના કારતક સુદી. ૩ ને વાર રવિનો મેળ.

જ

૬૦।= શ્રી પુરાંત જણશે.

૯) પા. શંકરભાઇ મથુરભાઇને ખાતે.
૯) નીકબુલત ૧ પા. દાજીભાઇ છબાભાઇને ખાતે ઉ૦

ખા. પા. ૨

૬॥। પા. ભાઇલાલ બેહેચરદાસને ખાતે ઉધાર.
૬॥। રોકડા હા. પોતે.

ખા. પા. ૩

૬૭) શ્રીજમીન ઉપજખાતે જમે.
૨૫) કપાસ મણ ૧૦ દર મણના રૂા. ૨॥ લેખે રોકડેથી વેચ્યો તેના.
૪૨) બાજરી કળશી. ૨ ના પા. દાજીભાઇ છબાભાઇને ખાતે ઉધાર

૬૭

ખા. પા. ૫

ઉ

૫૧) પા. દાજીભાઇ છબાભાઇને ખાતે ઉધાર.
૯) કબુલત ૧ પા. શંકરભાઇ મથુરભાઇને ખાતે જમે.
૪૨) બાજરી કળશી ૨ દર કળશીના રૂા.૨૧ લેખે. તમોને આપી તેના શ્રી જમીનઉપજખાતેજમે.

૫૧)

ખા. પા. ૧

૧૫) તપોધન મગનલાલ બેહેચરદાસને ખાતે ઉધાર.
૫) જગન્નાથીનું થાન ૧
૧૦) કપાસિયા મણ ૧૦ દર રૂા. ૧) લેખે.

૧૫

ખા. પા. ૧

શે. પા. ૪

૮૦) શ્રી તમાકુ વકરા ખાતે જમે
૮૦) તમાકુ મણ ૨૦ દર મણના રૂ. ૪) લેખે રોકડેથી વેચી તેના.

ખા. પા. ૨

૭) શ્રી કાપડ વકરા ખાતે જમે
૫) જગન્નાથીનો તાકો. ૧ તપોધન મગનલાલ બેહેચરને ખાતે ઉધાર.
૨) ધોતીજોડો ૧ શ્રી ખર્ચખાતે ઉધાર.

૭

ખા. પા. ૨

૧૦) શ્રીકપાસિયાવકરાખાતેજમે.
૧૦) કપાસિયા મણ ૧૦ દર મણના રૂ. ૧) લેખે તપોધન મગનલાલને ખાતે ઉધાર.

ખા. પા. ૨

૫) તપોધન. ત્રીભોવન પ્રેમાનંદને ખાતે
૩)
૫) રોકડા હા. પોતે ઉછીના લઈ ગયા હતા તે આપી ગયા.

ખા. પા.

૦ાાા શ્રી વટાવ ખાતે જમે
૦)=ાા પૈસા રૂ. ૧૦) ના દર ૬૫ લેખે લીધા તેના વટાવના
૦)= પૈસા રૂ. ૮) ના ૬૩ ને ભાવે વેચ્યા તેમાં વટાવ રહ્યો તે.

૦ાાા

૨)—ાા શ્રી ખર્ચખાતે ઉધાર.
૨) ધોતીજોડો નં. ૧ દુકાનમાંથી પેહેરવા સારૂ લીધો તેના કાપડખાતે જમે
૦)—ાા શાક લીધું તેના

૨)—ાા

ખા. પા. ૩

૬૮)—ાા

૧૭૯)= શ્રી જાણશે
૧૭૫) રોકડા મુંબાઇગરા
૨)= છુટા પૈસા
૨) હા. ગોર. બાબર નરોત્તમ પાસે, નડિયાદથી કાગળ મંગાવવા આપ્યા છે તે.

૧૭૯)=

૨૪૭)=ાા

રો. પા. ૫

ખા. પા. ૩

૧।।।— શ્રી ખર્ચ ખાતે જમે
૧।।।— ગોળ મણ ૦।।
પા. કીશા શવજીને રોક-
ડેથી આપ્યો તેના.

ખા. પા. ૩

૨૪૭)≈।।

સંવત ૧૯૪૮ ના માગશર સુદી. ૧ ને વાર ભોમથી મેળ દોર્યો છે.

જ

૧૭૯)= શ્રી પુરાંત જણશે

૨૮૯।—। મુંબાઈના શા. ધર્મદાસ કરમચંદને ખાતે જમે સુદી. ૨

૧૦૬। માદરપાટના તાકા નં. ૨૫ વાર. ૩૮, ઈંચ ૫૦, દરતાકાના રૂ. ૪। લેખે.

૬૫) માદરપાટ તાકા ૨૦, વાર ૩૦, ઈં. ૪૨, દર રૂ. ૩।

૫૬। ધોતી જોટા નં. ૩૦, વાર ૧૦, ઈં. ૫૦, દર રૂ૧।।।=

૫૦) ધોતી જોટા નં. ૪૦, વાર ૮, ઈં. ૩૬, દર રૂ. ૧।

૧૨।। દુપટા રેશમી જોટા ૧૦, વાર૨૮, ઈં. ૫૦, દરરૂ. ૧।લેખે.

૨૯૦

૮।।≈। વળતર દર સેંકડે ૩ ટકા લેખે.

૨૮૧।૦।।

ઉ

૨૯૦।—। શ્રી કાપડ ખરીદ ખાતે ઉધાર સુદી ૨

૨૮૯।—। કાપડની ગાંસડી ૧ મુંબાઈથી રેલવે મારફત આવી તેના ભરતિયા પ્રમાણે શા. ધર્મચંદ કર્મચંદને ખાતે જ.

૧) સ્ટેશનથી ઘેર લાવ્યાનું ભાડું.

૨૯૦।—।

ખા. પા. ૨

૨૦૦।।। તપોધન મગનલાલ બેહેચરદાસને ખાતે ઉધાર સુદી ૯

૨૦૦) હુંડી નં. ૧ નડિઆદના પંડ્યા. મો. ૨. ના ઉપરની લ-

રો. પા. ૬

૮)ાા ખરાજાતના નીચેની વિગતે
ાાા બાંધણુ સારૂ કંતાણુ.
૦)= ગાંસડી બંધામણીની મજુરીના
૦ા સ્ટેશન સૂધીનું ભાડુ.
૪) નડિયાદસૂધીનુ રેલવેભાડુ
૨ાા=ાા અમારી દલાલી દર રૂપીએ દોકડા લેખે.

૮)ાા

૨૮૯ા–ા

ખા. પા. ૩

૮૦૦) સૂરતના પરી. આત્મારામ ભૂખણને ખાતે જમે અમારી વતી સુદી ૮, પાકી પોષ સુદી ૧૦
૮૦૦) હુંડી નં. ૧ તમારા ઉપરની લખી અત્રેથી અમારી રાખ્યા શા. બાબર વ્રજલાલ પાસેથી, શાહ જોગ, મુદત દિન વળતાની, લખી આજ રોજની તેની વિગત.
૮૦૪)હુંડીના કુલરૂા.મળ્યા દર ૧૦૦ાા ને ભાવે.
૪) શ્રી હુંડિયામણ ખાતે જમે.

૮૦૦) નકીની હુંડી તમારે ખાતે જમે.

ખા. પા ૩

૪) શ્રી હુંડિયામણુ ખાતે જ-

ખી અત્રેથી અમારી રાખ્યા તમારી પાસેથી ૯૦
ાાા હુંડિયામણ દર ૦ા= લેખે નડિયાદના પંડ્યા. મોતીલાલ રઘુનાથજીને ખાતે જમે કરીને.

૨૦૦ાા

ખા. પા. ૧

૧૬૫) ભરૂચના શા. તાપીદાસ ગોવર્ધનને ખાતે ઉધાર સુદી ૧૪
૧૬૫ હુંડી નં. ૧ મુંબાઈના શા. પ્રેમચંદ રાયચંદ ઉપરની લખી અત્રેથી શા. બાલાજી ગોવર્ધન, રાખ્યા અમારી પાશેથી, ૯૦ શરભર ભાવે લઇને તમારાપર આજ રોજ બીડી તેના.

ખા. પા. ૧

૫૦૦) સૂરતના પરી. આત્મારામ ભૂખણદાસને ખાતે ઉધાર વદી ૭ તમારી વતી
૫૦૦) હુંડી નં ૧ અમારા ઉપરની લખી તમારી ૯૦ તે રાખ્યાવાળા આજ રોજ લાવ્યાથી શિકારી નાણું

સે. ખા. ૭

મે સુદી ૮
૪) હુંડી નં. ૧ રૂ. ૮૦૦)
ની સુતરની શા. બાબર
વ્રજલાલને આપી તેના
દર સેંકડે રૂ. ાા લેખે.

ખા. પા. ૪

૨૦૦ાા નડિયાદના પંડ્યા. મોતી-
લાલ રઘુનાથજીને ખાતે
જમે તમારી વતી સુ. ૯
૨૦૦) હુંડી નં. ૧ રૂ.
૨૦૦) ની તમારા
ઉપરની(ઇ. ઉ. પ્ર.
વીગત લખવી.)
ાા હુંડિયામણના દર
રૂ. ા= લેખે
૨૦૦ાા તપોધન મગન-
લાલ બેહેચરદાસ
ને ખાતે ઉધારીને.

ખા. પા. ૪

૨૫૦ાા= પા. દાજીભાઈ છબાભા-
ઇને ખાતે જમે વદી ૧૦
૨૫૦) હુંડી નં. ૧ મું
બાઈના શા. પ્રે
મચંદ રાયચંદ
ઉપરની ઈ૦ ત-
મારી પાસેથી
વેચાતી રાખી
તેના મુંબાઈના
શા. ધર્મચંદ ક-
ર્મચંદને ખાતે
ઉધાર.
ાા= હુંડિયામણુ-
ના દર ા લેખે

આપ્યાં તેના. (ખોળાધરનું
નામ લખવું.)

ખા. પા. ૩

૨૫૦) મુંબાઈના શા. ધર્મચંદ
કરમચંદને ખાતે ઉધાર
વદી ૧૦ પાકી માહા સુ. ૨
૨૫૦) હુંડી નં. ૧ પ્રેમ-
ચંદ રાયચંદના ઉપરની
ઈ. શંખ્યાવાળા પાસેથી
વેચાતી લઇને તમારાપર
બીડી તેના પા. દાજીભાઈ
છબાભાઇને ખાતે જમે
કરીને.

ખા. પા. ૩

ાા= શ્રી હુંડિયાગણુ ખાતે ઉ-
ધાર વદી ૧૦
ાા= હુંડી નં. ૧ રૂ.
૨૫૦) ની મુંબાઇની પા.
દાજીભાઇ છબાભાઇ પા-
સેથી વેચાતી લીધી તેના
તેમને ખાતે જમે કરીને.

ખા. પા. ૪

૩૦૦) શ્રી હુંડી ખરીદ ખાતે ઉ-
ધાર વદી ૧૨.
૩૦૦) હુંડી નં ૧ રૂ.
૩૦૦) ની ઇ૦ બારોટ.
બાપુજી પાસેથી રોકડેથી
રાખો તેના.
૨૯૮ાા રોકડા હા. બાપુ-
જીને આપ્યા દર

રો॰ પા॰ ૮

તે શ્રી હુંડિયામણખાતે ઉધાર.	૯ા ને ભાવે. ૧ા શ્રી હુંડિયામણખાતે જમે
૨૫૦ાા=	૩૦૦
ખા. પા. ૧	ખા. પા. ૪
૧ા શ્રી હુંડિયામણ ખાતે જમે વદી. ૧૨. ૧ા હુંડી નં. ૧ રૂ. ૩૦૦) ની અમદાવાદની ઈ લીધી તેના દા. ૯ા લેખે.	૧૭૦૬ાા=। ૧૮ાા= શ્રી જણસે. ૧૮) રૈંકડા મુંબઈગરા ૦ાા= પરચુરણ
ખા. પા. ૪	૧૮ાા=
૧૭૨૫ા—।	૧૭૨૫ા—।

સંવત ૧૯૪૮ ના પોષ સુદી. ૧ ને વાર શુક્રથી મેળ દોર્યો છે.

જ	ઉ
૧૮ાા= શ્રી પુરાંત જણસે	૨૫) ૫ગી. ૫થા સક્કરને ખાતે ઉ. સુ. ૮ ૨૫) વ્યાજના તમારા ખાતાનો આજ સુધી હિસાબ કરતાં થયા તે વ્યાજવહી પા. તે શ્રી વ્યાવહી ખાતે જમે.
૩૦૦) શ્રી હુંડી વકરાખાતે જ. સુદી. ૫ ૩૦૦) હુંડી નં. ૧ અમદાવાદના નગરશેઠ પ્રેમાભાઇ હીમાભાઇ ઉપરની ૬૦ રાખ્યાવાળા ધણી પાસેથી રાખેલી તે આજરોજ પંડ્યા. કેવળરામ મૂળજીને વેચાતી આપી રોકડેથી તેની વિગત નીચે મુજબ ૩૦૧ા કુલ રૂ. હુંડીના મળ્યા દર ૧૦૦ા ને ભાવે.	ખા. પા. ૧
	૧૦૦) પા. દાજીભાઇ છબાભાઇને ખાતે ઉધાર સુદી. ૮ ૧૦૦) બાબતે કબુલત. ૧ ૫ગી. ૫થા સક્કરને ખાતે જમે.
૦——	ખા. પા. ૧
૧ાહુંડિયામણખાતેજ.	૫૦) શ્રી બળદ ખરીદખાતે ઉ. સુદી. ૮
૩૦૦)નક્કી હુંડી ખાતે જ.	

રો. પા. ૯

ખા. પા. ૪

૧॥ શ્રી હુંડિયામણ ખાતે જમે
સુદી ૫
૧॥ હુંડી નં. ૧ રૂા. ૩૦૦)
ની અમદાવાદની ઇ૦ કેવળ-
રામ મૂળજીને વેચાતી આપી
તેનો દરસેંકડે રૂા. ૫॥ લેખે.

ખા. પા. ૪

૨૫) વ્યાજખાતે જમે સુદી. ૮
૨૫) બાબતે પગી. પથા સ-
ક્કરને ખાતે ઉધાર.

ખા પા. ૪

૨૭૫) પગી. પથા સક્કરને ખાતે
જમે સુદી. ૮
૧૦૦) રોકડા હા. પોતે
૧૦૦) કબુલત ૧ પા. હા-
જીભાઇ છબાભાઇને
ખાતે ઉધાર.
૫૦) બળદ નં. ૧ આપ્યો
તે શ્રી બળદ ખરીદ
ખાતે ઉધાર.
૨૦) બાજરી કળશી. ૧
આપી તે શ્રી ખર્ચ-
ખાતે ઉધાર.
૫) છૂટ મુકી તે શ્રી
વ્યાજખાતે ઉધાર.
એણી રીતે તમા-
રા ખાતાનો આ-
જરોજ હિસાબ
કરીને ચૂકાવ કર્યોછે.

૨૭૫)

ખા. પા. ૧

૭૬॥= શ્રી વ્યાજ ખાતે જમે
સુદી ૧૫

૫૦) બાબતે માગતાને પેટે
બળદ. ૧ પગી. પથા સક્ક-
રને ખાતે જમે.

ખા. પા. ૫

૨૦) શ્રી ખર્ચખાતે ઉ. સુ. ૮
૨૦) બાજરી કળશી. ૧ પગી.
પથા સક્કરને ખાતે જમે.

ખા. પા. ૩

૫) શ્રી વ્યાજખાતે ઉ. સુ. ૮
૫) બાબતે પગી. પથા સક્ક-
રના ખાતાનો ચૂકાવ કર્યો તે-
માં છૂટ મૂકી તેના પગી. પથા
સક્કરને ખાતે જમે કરીને.
(વટાવખાતે લખે તોપણ ચાલે)

ખા. પા. ૪

૭૬॥= પગી. કાળા ભાથીને ખાતે
ઉ. સુ. ૧૫
૭૬॥= બાબતે વ્યાજના
તમારા ખાતાનો આજ-
દિન સુધીનો હિસાબ ક-
રતાં થયા તે શ્રી વ્યાજ
ખાતે જમે કરીને તમારે
ખાતે ઉધાર. વ્યા. પા.

ખા. પા. ૫

૧૫૦) પગી. કાળા ભાથીને ખાતે
ઉધાર. સુ. ૧૫.
૧૫૦) બાબતે ખત. ૧
આજ રોજનું સ્ટાંપના કા-
ગળ ઉપર પાછલા ખાતા-

શે. ખા. ૧૦

૭૬ાા= બાબતે પગી. કાળા ભાથીને ખાતે ઉધાર.

ખા. પા. ૪

૨૭૬ાા= પગી. કાળા ભાથીને ખાતે જમે સુ. ૧૫
૧૨૫) રોકડા હા. પોતે
૧૫૦) તમોએ નવુ ખત લખી આપ્યું તે જુને ખાતે જમે કરી નવે ખાતે ઉધાર.
૧ાા= છુટ મૂકી તે વ્યાજ ખાતે ઉધાર એણી વિગતે તમારા ખાતાનો આજદિન સૂધીનો હિસાબ કરીને જમે કીધાછે.

૨૭૬ાા=

ખા. પા. ૫

૧૨ાા તપોધન. મગનલાલ બેહેચરદાસને ખાતે જમે વદી. ૫
૧૨ાા બાબતે વ્યાજના તમારા ખાતાનો આજ સૂધીનો હિસાબ કરતાં નીકળ્યા તે શ્રી વ્યાજ ખાતે ઉધારીને. વ્યા. પા.

ખા. પા. ૧

૫) શ્રી વ્યાજ ખાતે જમે વદી. ૮
૫) બાબતે મંડામણીના પગી. બેહેચર શક્કરને ખાતે ઉ.

ખા. પા. ૪

નો ચુકાવ કરીને તમોએ લખી આપ્યું તે જુને ખાતે જમે કરી નવે ખાતે ઉધાર.

ખા. પા. ૫

૧ાા= શ્રી વ્યાજ ખાતે ઉધાર સુદી. ૧૫
૧ાા= બાબતે પગી, કાળા ભાથીના ખાતાનો હિસાબ કર્યો તેમાં છુટ મૂકી તે તેને ખાતે જમે કરીને.

ખા. પા. ૪

૧૨ાા શ્રી વ્યાજ ખાતે ઉ. વ. ૫
૧૨ાા બાબતે તપોધન. મગનલાલ બેહેચરદાસને ખાતે જમે.

ખા. પા. ૪

૫૦) પગી. બેહેચર સક્કરને ખાતે ઉધાર વદી. ૮
૪૫) રોકડા હા. પોતે.
૫) મંડામણીના તે વ્યાજ ખાતે જમે.

૫૦ એ રીતે રૂ. ૫૦) નું આજ રોજ સ્ટાંપના કાગળ ઉપર ખત લખાવી લઇને ધીર્યા વ્યાજ ૧૨ આના લેખે.

શે. પા. ૧૧

૫૦) શ્રી બળદ વકરા ખાતે જમે વદી. ૧૩. ૫૪) બળદ ૧ માગતામાં આવેલો તે આજરોજ પા. ભોઘજી કણીઆને રોકડેથી આપ્યો તેના નીચેની વિગતે ૫૪) બળદના કુલ રૂા. ઉપજ્યા	ખા. પા. ૫
	૪૯૦।।।
૪) વટાવ ખાતે જમે.	૫૫૪)= શ્રી જણશે. ૫૫૪) રોકડા મુંબાઇગરા ૦)= છુટા પૈસા.
૫૦) બળદ ખાતે જમે.	૫૫૪)=
ખા. પા. ૫	૧૦૪૪।।।=
૪) શ્રી વટાવખાતે જમે વદી. ૧૩ ૪) બાબતે માગતામાં રૂા. ૫૦) ને પેટે પગી. પથા સક્કર પાસેથી બળદ રાખેલો તે આજરોજ રૂા. ૫૪) વેચ્યો તેમાં વટાવ મળ્યો તે.	
ખા. પા. ૩	
૧૦૪૪।।।=	

આસો વદી ૦)) નો જમાખર્ચી મેળ.

સમજુત[૧]—આસો વદી ૦)) નો ચાલતો મેળ થઇ રહ્યા પછી તેની નીચેજ એ મેળ દોરવામાં આવે છે. તેમાં જે ખાતાંનું વ્યાજ તથા આડત ગણવાની હોય તે ગણીને નક્કી કર્યા પછી તેનું જમાખર્ચ એ મેળમાં નાખવું. અહિંયાં ઉપજનું મુખ્ય ખાતું વટાવ ખાતાને માનેલું છે, અને સઘળાં ખાતાંનું માલિક દુકાન ખાતું ઠરાવ્યું છે. તેથી સઘળાં ખાતાંનો નફો ટોટો વટાવ ખાતામાં એકઠો કરીને પછી વટાવ ખાતાનો નફો દુકાન ખાતે લઇ લીધો છે. (કોઈ દુકાન ખાતું ન રાખતાં પોતાના નામનુંજ ખાતું રાખે છે.)

૧ અહિંયાં પાછલી ઉઘરાણી રૂા. ૪૦૦) ની હતી એમ માનેલું છે. તે વેપારની શિરૂઆતમાં દુકાન ખાતે અથવા તો પોતાને નામે જમે કરી જેના તેના ખાતે ઉધારવા જોઇએ. પરન્તુ પેહેલા મનોયત્ન-

રો. પા. ૧૨

સંવત ૧૯૪૮ ના આસો વદી ૦)) ને વાર શનીનો જમાખર્ચી મેળ.

જ

૫૫૪)≡ શ્રી જણુસે.

૬।। પા. હાજીભાઈ છબાભાઇ ખાતે જમે
૬।। વ્યાજના વ્યા. પા. સર ૧૩૦૦ દર ટકા ૦।। લેખે તે વ્યાજ ખાતે ઉધારીને.

ખા. પા. ૧

૨।। મુંબાઈના શા. ધરમચંદ કરમચંદને ખાતે જમે.
૨।। બાબતે વ્યાજનાઈ૦

ખા. પા. ૩

૧૧।।≡ સૂરતના પરી. આત્મારામ ભૂખણુને ખાતેજમે
૧૧। વ્યાજના ઈ૦
૦।≡આડતના અમારી વતીની રૂ. ૮૦૦)ની હુંડીમાંથી તમારી વતીની રૂ.૫૦૦)ની જતાં બાકીનીરૂ.૩૦૦) ની ઉપર દર સેંકડે

ઉ

૨૯।। શ્રી વ્યાજ ખાતે ઉધાર.

૬।। પા. હાજીભાઈ છબાભાઇને ખાતે જમે.
૨।। મુંબાઈના શા. ધર્મચંદ કર્મચંદને ખાતે જમે.
૧૧। સૂરતના પરી. આત્મારામ ભૂખણુને ખાતે જમે.
૯। નડિયાદના પંડ્યા. મોતીલાલ રઘુનાથજીને ખાતે જમે.

૨૯।।

ખા. પા. ૪

૫।। પગી. બેહેચર સક્રરને ખાતે ઉધાર.
૫।। બાબતે વ્યાજના ઈ૦

ખા. પા. ૫

૧૫૩ [1]શ્રી વિગત ખાતે ઉધાર

માં એ વાત સંભારી નથી તેનું કારણ એ કે, શિરૂઆતમાં એ વાત છોકરાંથી સમજાય નહિં. વળી ન્હાની નિશાળોમાં સરવાયા સૂધી ચાલી પણ શકતું નથી. સેહેલું નામું આવડ્યા પછી આ વાત સંભારવી. વળી આ નામું પદ્ધતિ બતાવવા માટેજ છે તેથી વ્યાજ તથા નફાના આંકડા અડસટ્ટે મૂક્યા છે. તેમજ વિદ્યાર્થીનું મન કસાવા માટે એક વાર આપેલી વિગત ફરી ન લખતા ઈ૦ કરી મૂક્યું છે.

૧ વિગત ખાતું એ કંઈ ખાતું નથી, પણ જ્યારે જુદા જુદા ખાતાની રકમો બીજી બાજુએ એકજ ખાતામાં એકઠી થવાની હોય ત્યારે ગમાસ્તો 'વિગત ખાતુ' લખે છે. દરેક ખાતે જૂદું લખે તો એ ચાલે.

રો. પા. ૧૩

બે આના લેખે તે શ્રી
વટાવ ખાતે ઉધાર.

૧૧ા=

ખા. પા. ૩

૯ા નડિયાદના પંડ્યા. મોતીલાલ
રઘુનાથજીને ખાતે જમે.
૯ા બાબતે વ્યાજના ૬૦

ખા. પા. ૪

૫ા શ્રી વ્યાજ ખાતે જમે.
પાાપગી.બેહેચરસક્કરનેખાઉ

ખા. પા. ૪

૧૫૩) શ્રી વટાવ ખાતે જમે. બા-
બતે નીચેની વિગતે ખાતાં
શરભર કરવા સારૂ.
૨ાા= શ્રીકાપડખાતેઉધાર.
૧૦) શ્રીતમાકુખાતેઉધાર.
૩ાા શ્રી કપાસિયાંખાતેઉ.
૬૭)શ્રી જમીન ઉપજ ખા.ઉ.
૬ા= શ્રીહુંડિયામણખાતેઉ.
૬૩ાા શ્રી વ્યાજ ખાતે ઉ.

૧૫૩)

ખા. પા. ૩

૨૪ાા=ાા શ્રી ખર્ચ ખાતે જમે
૨૪ાા=ાા બાબતે ખા
તુ શરભર કરવા સારૂ
વટાવ ખાતે ઉધારીને

ખા. પા. ૩

૧૩૨) શ્રી દુકાન ખાતે જમે
૧૩૨) બાબતે નફાના વ
ટાવ ખાતે ઉધારીને

ખા. પા. ૫

૮૯૯ા=ાા

બાબને ખાતાં શરભર ક-
રવા સારૂ.
૨ાા= શ્રી કાપડ ખાતેઉ૦
ખા. પા. ૨
૧૦) શ્રી તમાકુ ખાતે ઉ૦
ખા. પા. ૨
૩ાા શ્રી કપાસિયા ખાતેઉ૦
ખા. પા. ૨
૬૭) જમીન ઉપજ ખાતે ઉ૦
ખા. પા. ૫
૬ા= શ્રીહુંડિયામણખાતેઉ૦
ખા. પા. ૪
૬૩ાા શ્રી વ્યાજ ખાતે ઉ૦
ખા. પા. ૪

૧૫૩) શ્રી વટાવ ખાતે જ-
મે કરીને.

૨૫ા૦ાા શ્રી વટાવ ખાતે ઉધાર.
૦ા= બાબતે આડતના
સુરતના આ૦
ભૂ૦ ને ખાતે
જમે કરીને.
૨૪ાા=ાા ખર્ચ ખાતે જ-
મે કરીને.
૨૫ા૦ાા

ખા. પા. ૩

૧૩૨) શ્રી વટાવ ખાતે ઉધાર
૧૩૨) બાબતે ખાતું શ
રભર કરવા સારૂ દુકાન
ખાતે જમે કરીને.

ખા. પા. ૩

૩૪૫ા૦ાા

૫૫૪)= શ્રી જણસે.

૮૯૯ા=ાા

ખા. પા. ૧

ખાતાવહી પા. ૧

તપોધન. મગનલાલ બેહેચરદાસનું ખાતું સંવત ૧૯૪૮ની સાલનું.

જ	ઉ
૨૫૦) રો. પા. ૧ કારતક સુદી ૨	૧૫) રો. પા. ૪ કારતક સુદી ૩
૧૨॥ રો. પા. ૧૦ પોસ વદી ૫ વ્યાજના	૨૦૦॥ રો. પા. ૫ માગસર સુદી ૯
૨૬૨॥	૨૧૫॥
૪૬॥ બાકી દેવા સંવત ૧૯૪૮ ના આસો વદી ૦)) નવી ખાતાવહી પા.	૪૬॥ બાકી દેવા.
	૨૬૨॥

પા. દાજીભાઇ છબાભાઇનું ખાતું સંવત ૧૯૪૮ની સાલનું

જ	ઉ
૭૦) રો. પા. ૧ કારતક સુદી ૨	૫૧) રો. પા. ૪ કારતક સુદ ૩
૨૫૦॥= રો. પા. ૭ માગશર વદી ૧૦	૧૦૦) રો. પા. ૮ પોષ સુદી ૮
૩૨૦॥=	૧૫૧)
૬॥ રો. પા. ૧૨ વ્યાજના	૧૭૬)= બાકી દેવા.
૩૨૭)=	૩૨૭)=
૧૭૬)= બાકી દેવા સં. ૧૯૪૮ ના આસો વદી ૦)) નવી ખા. પા.	

ભરૂચના શા. તાપીદાસ ગોવર્ધનનું ખાતું સંવત ૧૯૪૮ની સાલનું.

જ	ઉ
૧૬૫) રો. પા. ૧ કારતક સુદી ૨	૧૬૫) રો. પા. ૬ માગશર સુદી ૧૪
૧૬૫)	૧૬૫)

પગી. પથા સક્કરનું ખાતું સંવત ૧૯૪૮ની સાલનું.

જ	ઉ
૨૭૫) રો. પા. ૯ પોસ સુદી ૮	૨૦૦) પાછલી બાકી જુની ખા. પા.
	૫૦) રો. પા. ૧ કારતક સુદી ૨
	૨૫) રો. પા. ૮ પોષ સુદી ૮
૨૭૫)	૨૭૫)

ખા. પા. ૨

પા. શંકરભાઈ મથુરભાઇનું ખાતું સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ		ઉ	
૯)	રો. પા. ૪ કારતક સુદી.૩	૯)	રો. પા. ૨ કારતક સુદી.૨
૯)		૯)	

શ્રી કાપડ ખરીદ વકરા ખાતું સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ		ઉ	
૧૩॥	રો.પા.૨ કારતક સુ. ૨	૫૦)	રો.પા.૧ કારતક સુ.૨
૭)	રો.પા.૪ કારતક સુ. ૩	૨૯૦।~।	રો.પા.૫ માગર સુ.૨
૨૦॥		૩૪૦।~।	
૩૨૨)≋।	બાકી લેણા જણસે માલના.	૨॥≈	રો.પા.૧૩ વટાવ ખાતે જમાં કરી.
૩૪૨॥≋।		૩૪૨॥≋।	
		૩૨૨)≋।	બાકી લેણા જણસે માલના આસો વદી ૦)) નવી ખા. પા.

શ્રી તમાકુ ખરીદ વકરા ખાતું સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ		ઉ	
૮૦)	રો. પા. ૪ કારતક સુદી. ૩	૭૦)	રો. પા. ૧ કારતક સુદી. ૨
૮૦)		૭૦)	
		૧૦)	રો.પા.૧૩ વ. ખા. જ. કરી.
		૮૦)	

શ્રી કપાસિયા ખરીદ વકરા ખાતું સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ		ઉ	
૧૨)	રો. પા. ૨ કારતક સુ. ૨	૨૫૫)	રો. પા. ૧ કારતક સુ.૨
૧૦)	રો. પા. ૪ કારતક સુ. ૩	૨૫૫)	
૨૨)		૩॥	રો.પા.૧૩ વ.ખા જ. કરી.
૨૩૬॥	બાકી લેણા પરાંત માલના	૨૫૮॥	
૨૫૮॥		૨૩૬॥	બાકી લેણા જણસે માલના આસો વદી ૦)) નવી ખા. પા.

ખા. પા. ૩

પા. ભાઈલાલ બેહેચરદાસનું ખાતું સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ		ઉ	
૬।।।	રો. પા. ૪ કારતક સુ. ૩	૬।।।	રો. પા. ૨ કારતક સુ. ૨
૬।।।		૬।।।	

શ્રી ખર્ચ ખાતું..............સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ		ઉ	
૧।।।—	રો.પા.૫ કારતક સુ. ૩	૪।।=	રો.પા.૨ કારતક સુ. ૨
૨૪।।।=।।	રો.પા.૧૩ વટાવ ખાતે ઉધાર.	૨)—।।	રો.પા. ૪ કારતક સુ. ૩
		૨૦)	રો પા. ૯ પોષ સુ. ૮
૨૬।।।=।।		૨૬।।।=।।	

શ્રી વટાવ ખાતું..............સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ		ઉ	
૦।૦।।	રો.પા. ૪ કારતક સુ.૩	૨૫।૦।।	રો. પા.૧૩ ખર્ચ ખાતે જમાં કરી.
૪)	રો.પા. ૧૧ પોષ વ. ૧૩		
૪।૦।।		૨૫।૦।।	
૧૫૩)	રો.પા.૧૩ નફાના પરચુરણ ખાતાંએ ઉધારીને.	૧૩૨)	રો.પા. ૧૩ દુકાન ખાતે જમાં કરી.
૧૫૭।૦।।		૧૫૭।૦।।	

મુંબાઈના શા. ધર્મચંદ કર્મચંદનું ખાતું સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ		ઉ	
૨૮૯।—।	રો.પા.૫ માગશર સુ.૨	૨૫૦)	રો.પા.૭ માગશર સુ.૩
૨૮૯।—।		૨૫૦)	
૨।।	રો. પા. ૧૨ વ્યાજના	૪૧।।।—।	બાકી દેવા.
૨૯૧।।।—।		૨૯૧।।।—।	
૪૧।।।—।	બાકી દેવા સંવત ૧૯૪૮ ના આસો વ. ૦)) નવી ખા. પા.		

સુરતના પરી. આત્મારામ ભૂખણનું ખાતું સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ		ઉ	
૮૦૦)	રો. પા. ૬ પોષ સુ.૧૦	૫૦૦)	રો. પા. ૬ માગશર વ.૭
૧૧।।।=	રો. પા. ૧૨ વ્યાજ તથા આડતના.	૫૦૦)	
		૩૧૧।।।=	બાકી દેવા.
૮૧૧।।।=		૮૧૧।।।=	

ખા. પા. ૪

૩૧૧॥= બાકી દેવા સંવત ૧૯૪૮
ના આસો વદી ૦))
નવી ખા. પા.

શ્રી હુંડિયામણ ખાતું સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ		ઉ	
૪)	રો. પા. ૬ માગશર સુ. ૮	૦॥=	રો.પા. ૭ માગશર વ. ૧૦
૧॥	રો. પા. ૮ માગશર વ. ૧૨		૦॥=
૧॥	રો. પા. ૯ પોષ સુ. ૫	૬।=	રો. પા. ૧૩ વટાવ ખાતે જમાં કરી
	૭)		૭)

નડિયાદના પંડ્યા. મોતીલાલ રઘુનાથજીનું ખાતું સંવત ૨૯૪૮

જ		ઉ	
૨૦૦॥	રો. પા. ૭ માગશર સુદી ૯	૨૧૦)	બાકી દેવા.
	૨૦૦॥		૨૧૦)
૯।	રો. પા. ૧૩ વ્યાજના		
	૨૧૦)		
૨૧૦)	બાકી દેવા સંવત ૧૯૪૮ ના આસો વદી ૦)) નવી ખા. પા.		

શ્રી હુંડી ખરીદ વકરા ખાતું સંવત ૧૯૪૮ની સાલનું.

જ		ઉ	
૩૦૦)	રો. પા. ૮ પોષ સુદી ૫	૩૦૦)	રો. પા. ૭ માગશર વદી ૧૨
	૩૦૦)		૩૦૦)

શ્રી વ્યાજ ખાતું સંવત ૧૯૪૮ની સાલનું.

જ		ઉ	
૨૫)	રો. પા. ૯ પોષ સુદી ૮	૫)	રો. પા. ૯ પોષ સુદી ૮
૭૬॥=	રો. પા. ૯ પોષ સુદી ૫	૧॥=	રો. પા. ૧૦ પોષ સુદી ૧૫
૫)	રો. પા. ૧૦ પોષ વદી ૮	૧૨॥	રો. પા. ૧૦ પોષ વદી ૫
૫॥	રો. પા. ૧૩ આસો વદી ૦))	૨૯॥	રો. પા. ૧૨ પરચુરણખાતાંએ
	૧૧૨)=		૪૮॥=
		૬૩॥	રો. પા. ૧૩ વટાવ ખાતે જમાં કરી.
			૧૧૨)=

ખા. પા. ૫

શ્રી બળદ ખરીદ વકરા ખાતું સંવત ૧૯૪૮ની સાલનું.

જ	ઉ
૫૦) રો. પા. ૧૧ પોષ વદી ૧૩	૫૦) રો. પા. ૮ પોષ સુદી ૮
૫૦)	૫૦)

પગી. કાળા ભાથીનું ખાતું સંવત ૨૯૪૮ની સાલનું.

જ	ઉ
૨૭૬ાા= રો.પા.૧૦ પોષ સુદી ૧૫	૨૦૦) પાછલી બાકી જુની ખા. પા.
	૭૬ાા= રો. પા. ૯ પોષ સુદી ૧૫
૨૭૬ાા=	૨૭૬ાા=
	૧૫૦) રો. પા. ૯ પોષ સુદી ૧૫ ના રોજનું ખત સ્ટાંપના કાગળ ઉપર લખાવી લીધુંછે

પગી. બેહેચર સકરનું ખાતુ સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ	ઉ
૫ાા બાકી લેણા.	૫૦) રો. પા. ૧૦ પોસ વદી. ૮
	૫ાા રો. પા. ૧૨ વ્યાજના.
૫૫ાા	૫૫ાા
	૫૫ાા બાકી લેણા સંવત ૧૯૪૮ ના આસો વદી ૦)) નવી ખા. પા.

શ્રી દુકાન ખાતુ સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ	ઉ
૪૦૦) પાછલી બાકી જુની ખા.પા.	૫૩૨) બાકી દેવા.
૧૩૨) રો. પા. ૧૩ નફાના વ. ખા. ઉ. તે.	
૫૩૨)	
૫૩૨) બાકી દેવા સંવત ૧૯૪૮ ના આસો વદી ૦)) નવી ખા. પા.	

શ્રી જમીન ઉપજ ખાતુ સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ	ઉ
૬૭) રો. પા. ૪ કારતક સુદી. ૩.	૬૭) રો.પા. ૧૩ વ. ખા.જ. કરી.
૬૭)	૬૭)

સરવાયું.

મથાળે સાલ લખવી પછી જમા તરફ વર્ષની શિરૂઆતની સીલીક લખવી. પછી માંડી વાળવાનાં ખાતાં માંડી વાળ્યા પછી જે ખાતે દેવું નિકળ્યું હોય તે ખાતાની બાકી જમા તરફ, અને લ્હેણું નીકળ્યું હોય તે ખાતાની બાકી ઉધાર તરફ લખવી. પછી છેલ્લે ઉધાર તરફ વરસ આખરની સીલીક ટાંકવી. પછી જમે ને ઉધારના સરવાળા બરાબર થઈ રહે તો સરવાયું ખરૂં છે એમ જાણવું.

માલ સીલીકે હોય તો તેની પડતર કિમ્મત ગણીને તેના ખાતામાં તેટલી લેણી કાઢવી; વેચાયલા માલમાં થએલો નફો તો વટાવ ખાતે ખેંચીજ લેવો. (જુઓ કાપડ ખાતું, કપાસિયા ખાતું) સરવાયું કોઇ ખાત.વહીમાંજ કાઢે છે અને કોઇ જૂદો ચોપડો રાખે છે.

સરવાયુ સંવત ૧૯૪૮ ની સાલનું.

જ		ઉ	
	(શિરૂ૦ સીલીક હોય તો લખવી.)	૩૨૨)=।	[1] શ્રી કાપડ ખરીદખાતે ખા. પા. ૨.
૫૩૨)	શ્રીદુકાનખાતે ખા.પા.૫	૨૩૬॥	શ્રી કપાસિયા ખાતે ખા. પા. ૨.
૪૬॥।	તપો. મગનલાલ બેહેચરદાસને ખા. પા. ૧	૧૫૦)	પગી. કાળા ભાથીને ખાતે. ખા. પા. ૫
૧૭૬)=	પા. દાજીભાઇ છબાભાઇ ખા. પા. ૧	૫૫॥	પગી. બેહેચર સકરને ખાતે ખા. પા. ૫
૪૧॥–।	મુંબાઇના શા. ધર્મચંદ કર્મચંદ ખા.પા.૩	૫૫૪)=	શ્રી જણસે રો. પા. ૧૩
૩૧૧॥=	સૂરતના પરી. આત્મારામ ભૂખણ ખા.પા.૪		
૨૧૦)	નડિયાદના પંડ્યા.મોતીલાલ રઘુનાથજીખા.પા.૪		
	૧૩૧૮।–।		૧૩૧૮।–।

૧ માલની વિગત કોઇ જણસવહી નામના જૂદા ચોપડામાં લખે છે ને થોડી વિગત હોય તો સરવાયામાંજ પેટામાં લખે છે.

વારેવારિયું વ્યાજ ગણુવાની સર્વથી સેહેલી રીત.

પ્રથમ કાચા માસને દિવસો ગણીએ છીએ તે પ્રમાણે ગણવા. પછી મહિનાના અર્ધ જેટલા દિવસ તેમાંથી બાદ કરવા. બાકી રેહેશે તે અજમાયશ મુદ્દત સમજવી, ખરો જવાબ તેની લગભગ આાવવાનો. પછી એ અજમાયશ મુદ્દતના દહાડા કરવા. પછી તેને ૭ એ ભાગવા અને શેષ વધે તે છોડી દેવા. પછી જે ભાગાકાર આવ્યો હોય તેને પાછા ૭ એ ગુણવા, અને તેમાં પેહેલી મુદ્દત ને છેલ્લી મુદ્દતના વારની વચ્ચેનું અંતર ઉમેરવું. એટલે ખરી મુદ્દત આવશે. પછી તેને ત્રીસે ભાગી મહિના કરવા. અજમાયશની મુદ્દત ને એ મુદ્દતમાં જો લગભગ એક અઠવાડીઆનો તફાવત માલમ પડે તો ૭ દિવસ વધારી લેવા.

જેમકે પોષ સુદી. ૩ ને વાર શનીથી વૈશાખ વદી. ૬ ને બુધ સૂધી મુદ્દત ગણવી છે. તો કાચી મુદ્દત માસ ૪॥ ને ૩ દિ૦ થઇ, તેમાંથી મહિને અર્ધા દિવસ લેખે ૨ દિવસ કાપતાં બાકી ૪॥ માસને ૧ દિ૦ રહ્યા તે અજમાયશ મુદ્દત થઇ. ખરો જવાબ એટલો કે એથી એકાદ દિવસ ઓછો વત્તો હોવો જોઇએ. એના દિવસ ૧૩૬ થયા, તેને ૭ ભાગતાં ૧૯ આવ્યા, ને ૩ શેષ વધ્યા તે છોડી દીધા. પછી ૧૯+૭= ૧૩૩ જવાબનો એક ભાગ આવ્યો પછી તેમાં શનીથી બુધ સૂધી ગણતાં ૪ દિવસ આવ્યા તે મેળવ્યા એટલે ૧૩૭ થયા. એ ખરી મુદ્દત સમજવી. પછી તેને ૩૦ ભાગ્યા તો ૪॥ માસને ૨ દિવસ થયા.

તીથિયો વધે છે ઘટે છે તેથી તીથિયો પ્રમાણેની મુદ્દત ખરી પડતી નથી. વાર વધતા ઘટતા નથી તેથી વાર પ્રમાણે ગણેલી મુદ્દત ખરી આવે છે. આપણા મહિનાની તીથિયો ૩૦ થાય છે પણ દિવસ લગભગ ૨૯॥ થાય છે. કેમકે એટલી મુદ્દતમાં ચંદ્ર પૃથ્વીની કેડે ફરી રહે છે. તેથીજ અજમાયશ મુદ્દતમાં મહિને ०॥ દિ૦ કાપીએ છીએ.

" પુરવણી—વિનતી શબ્દ 'વિજ્ઞપ્તી' ઉપરથી થયો છે, અને ખરી જોડણી 'વીનતી' છે, એમ કેટલાક વિદ્વાનોનું મત છે"

સમાપ્ત.